

RAPPORT 389

2013

Attityder till vuxenutbildningen 2012

Elevernas och lärarnas attityder till vuxenutbildningen

Skolverket

Attityder till vuxenutbildningen 2012

Elevernas och lärarnas attityder
till vuxenutbildningen

Beställningsadress:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-post: skolverket@fritzes.se
www.skolverket.se

Beställningsnr: 13 1336
ISSN: 1103-2421
ISRN: SKOLV-R-389-SE

Grafisk produktion: Matador Kommunikation AB
Omslagsfoto: Ojo/Johnér
Tryck: Elanders Sverige AB
Upplaga: 1000 ex

Stockholm 2013

Förord

Skolverkets attitydundersökning till vuxenutbildningen är den första nationella undersökningen där både elever och lärare får komma till tals och ge sin syn på utbildningen inom sfi och komvux. Undersökningen spänner över ett brett spektrum av frågor och handlar bl.a. om trivsel, relationen mellan elever och lärare, studietempo, arbetsro, lärarnas kompetens och storleken på undervisningsgrupperna. Ett viktigt syfte med undersökningen är att bidra till fördjupad diskussion om vuxenutbildningen och att ge signaler till ytterligare analyser.

Projektgruppen som arbetat med undersökningen är Ola Höckert (projektledare), Helena Wintgren, Tobias Engberg och Karin Bäckbro.

Ett stort tack riktas till de elever, lärare och utbildningsanordnare som deltagit i undersökningen.

Stockholm i juni 2013

Anna Ekström
generaldirektör

Ola Höckert
undervisningsråd

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	12
1. Skäl till att studera inom vuxenutbildningen	18
2. Eleverna om vuxenutbildningen	22
Trivsel.....	22
Eleverna om sina lärare	24
Fysisk miljö	26
Arbetsro.....	28
Storlek på undervisningsgrupperna.....	29
Läromedel.....	29
Antalet lärarledda timmar i kurserna.....	30
Påverkan av den egna livssituationen	31
3. Individualisering och flexibilitet	34
Studietakt.....	34
Individanpassning av utbildningen på gymnasial nivå	37
Stöd	38
Individualisering enligt lärarna.....	40
Studie- och yrkesvägledning.....	41
4. Inflytande	44
Elevernas inflytande	44
Lärarnas inflytande.....	44
5. Sociala relationer	48
Eleverna om bemötande	48
Lärarna om bemötande.....	50
Arbetet med att motverka kränkande behandling.....	50
6. Stress	54
Eleverna om stress.....	54
Lärarna om stress	55
7. Lärarna om sitt arbete	60
Trivseln i arbetet.....	60
Förutsättningar för yrkesutövningen	62
Förutsättningarna att lyckas i olika delar av yrkesutövningen	66
Lärarna om sin kunskap och kompetens	67
8. Lärarna om betyg och bedömning	72
Rättvis betygsättning och bedömning av elevernas kunskapsnivå.....	72
Lärarnas inställning till betyg.....	72
Samtal med eleverna om kunskapsutveckling och betyg	73
9. Lärarna om vuxenutbildningen	76
Åsikter om vuxenutbildningen.....	76
Förtroende för vuxenutbildningen, skolmyndigheter och skolpolitiker	78
10. Hur lyckas vuxenutbildningen?	82
Avslutande ord	86
Referenser	88
Bilaga 1 Om undersökningens genomförande	90

Sammanfattning

Sammanfattning

Skolverket har för första gången genomfört en attitydundersökning bland elever och lärare i sfi och komvux. Syftet med undersökningen är att ge en nationell bild av olika gruppers attityder till vuxenutbildningen. Undersökningen genomfördes under hösten 2012 i form av fyra olika enkäter. Samtliga resultatstabeller och enkäter finns publicerade på Skolverkets webbplats. Nedan sammanfattas de huvudsakliga resultaten från undersökningen samt de tydligaste skillnaderna i attityder mellan olika grupper.

Huvudsakliga resultat

Många elever trivs inom vuxenutbildningen och med sina lärare

Ett genomgående resultat i undersökningen är att eleverna trivs bra inom vuxenutbildningen. Omkring nio av tio elever inom sfi och komvux på grundläggande nivå trivs mycket eller ganska bra hos den utbildningsanordnare där de studerar. Lika många trivs bra med andra elever. Inom komvux på gymnasial nivå är det nästan nio av tio som trivs bra med sina studier.

De allra flesta elever inom vuxenutbildningen trivs också bra med sina lärare och anser att lärarna gör ett bra jobb. Mest nöjda är eleverna inom sfi, där drygt sju av tio trivs mycket bra med sina lärare och ytterligare två av tio trivs ganska bra. Inom komvux på gymnasial nivå är det åtta av tio som trivs mycket eller ganska bra med sina lärare. En klar majoritet av eleverna både i sfi och komvux anser att lärarna gör ett bra jobb och att de bl.a. är bra på att undervisa och på att ge hjälp och stöd vid behov.

Bara hälften kan studera i den takt de vill

Trots att vuxenutbildningen ska präglas av individanpassning indikerar undersökningen att det finns brister, bl.a. när det gäller studietakten. Bara hälften av eleverna inom sfi och komvux på grundläggande nivå upplever att de kan studera i den takt som de själva vill. Drygt två av tio vill studera snabbare medan nästan lika många anger att de vill gå långsammare fram. Inom komvux på gymnasial nivå upplevs studietakten ibland som alltför hög. Två av tio elever skulle vilja gå långsammare fram samtidigt som drygt sex av tio upplever att studietakten är lagom. En majoritet av lärarna inom komvux upplever att studietakten är alltför hög för många av eleverna, framför allt lärare som undervisar i teoretiska kurser på gymnasial nivå.

Stora undervisningsgrupper ett problem framför allt inom sfi

Majoriteten av eleverna är nöjda med storleken på undervisningsgrupperna samtidigt som vissa upplever att grupperna är alltför stora, framför allt inom

sfi. Två av tio sfi-elever upplever att det är för många elever i grupperna, jämfört med en av tio i komvux. Också när lärarna tillfrågas om vad de anser om gruppstorlekarna är det framför allt sfi-lärarna som uttrycker missnöje – nästan hälften anser att de grupper de oftast undervisar i är alltför stora. Många lärare både i komvux och i sfi upplever att de i liten grad får vara delaktiga i beslut som rör storleken på undervisningsgrupperna.

Lärare trivs ofta bra

Undersökningen visar att i stort sett alla lärare inom vuxenutbildningen trivs bra med eleverna och att drygt nio av tio trivs bra med sina kollegor. Närmare två tredjedelar av lärarna anger att det alltid eller nästan alltid känns meningsfullt att gå till jobbet och ytterligare tre av tio att det ofta känns meningsfullt. Samtidigt som många trivs är det tre av tio som allvarligt har övervägt att byta yrke under det senaste året och fyra av tio som allvarligt har övervägt att byta arbetsplats.

Tillräcklig kompetens men ibland bristande förutsättningar för yrkesutövning

Lärarna bedömer ofta att de har tillräcklig kompetens för sitt arbete. Nästan samtliga lärare anser att de i hög grad har kunskap och kompetens i de ämnen de undervisar i samt i att undervisa vuxna. Lägst tilltro till sin egen kompetens har lärarna när det gäller att stödja elever med svårigheter i studierna, där bara två tredjedelar bedömer att de i mycket eller ganska hög grad har tillräcklig kompetens.

Lärarna är mer kritiska till de förutsättningar de ges för att lyckas med olika aspekter i undervisningen. Drygt hälften av lärarna anser att de i liten grad får förutsättningar att lyckas ge stöd till elever som har svårigheter i studierna. Framför allt anser lärare inom sfi att de ges otillräckliga förutsättningar för detta. Sfi-lärarna anser också i högre grad än lärarna inom komvux att tillgången till specialpedagoger och speciallärare hos utbildningsanordnaren är ganska eller mycket dålig.

Vuxenutbildningen får relativt gott betyg av lärarna

Sammantaget ger lärarna vuxenutbildningen ett relativt gott betyg. Få lärare anser att kvaliteten i vuxenutbildningen är alltför dålig eller att eleverna studerar under alltför lång tid. Drygt en av sju lärare instämmer i påståendet att kvaliteten är dålig och ungefär lika många anser att eleverna studerar under alltför lång tid. Den stora majoriteten av lärarna tar avstånd från dessa påståenden. Lärarna bedömer också oftast att de själva lyckas bra i sitt arbete. I stort sett samtliga lärare anser att de i mycket eller i ganska hög grad lyckas ge elev-

erna kunskaper. Likaså bedömer de allra flesta lärare att de lyckas väcka elevernas intresse och engagemang i sin undervisning. Av eleverna anser en klar majoritet inom sfi och komvux på grundläggande nivå att de lär sig väldigt eller ganska mycket.

Skillnader i attityder mellan olika grupper

Få könsskillnader utom när det gäller stress

Den tydligaste skiljelinjen mellan kvinnors och mäns svar, både bland elever och bland lärare, handlar om upplevelsen av stress. Bland eleverna är det främst i komvux på gymnasial nivå som kvinnor är mer stressade än män – närmare hälften av kvinnorna jämfört med knappt tre av tio män anger att de alltid eller ofta känner sig stressade i sina studier. Även bland lärarna är kvinnor stressade oftare än män. I övrigt har kvinnor och män i hög utsträckning samma åsikter och uppfattningar om vuxenutbildningen.

Sfi-elever generellt mer nöjda – framför allt på kurs A och B

Återkommande i undersökningen är att elever i sfi över lag trivs något bättre än elever i komvux. Sfi-elever är också något mer nöjda med bl.a. den fysiska miljön och lärarnas undervisning. Framför allt är det elever på de lägsta kurserna i sfi som ofta är mycket positivt inställda till sin utbildning. Elever på den högsta kursen är däremot inte lika tillfreds och upplever bl.a. i lägre utsträckning än övriga inom sfi att lärarna och läromedlen är mycket bra. Elever i komvux på gymnasial nivå är de som över lag är minst nöjda med sin utbildning.

Lärare hos annan anordnare vill oftare byta arbetsplats

Det finns en del skillnader i lärarnas attityder beroende på om läraren arbetar hos en kommunal eller annan utbildningsanordnare, där de senare tenderar att vara något mindre nöjda. Lärare hos annan anordnare är oftare än lärare hos kommunala anordnare stressade i sitt arbete. De anger också i något lägre utsträckning att de har tillgång till bra undervisningsmaterial och att de har inflytande över vilka läromedel som används. Över hälften anger att de allvarligt har övervägt att byta arbetsplats under det senaste året, jämfört med drygt en tredjedel av lärarna hos kommunala anordnare.

Yrkeserfarenhet medför ökat förtroende för den egna förmågan

Lärarens yrkeserfarenhet får framför allt genomslag när lärarna besvarar frågor om sin egen kunskap och kompetens. Lärare som har arbetat 26 år eller längre har genomgående en högre tilltro till sin egen förmåga jämfört med lärare med mindre än 10 års erfarenhet, bl.a. när det gäller att ge stöd till elever som har

svårigheter i studierna och i metodik och didaktik. Lärare med lång yrkeserfarenhet känner sig också mer sällan stressade i sitt arbete och överväger mer sällan att byta arbete. Samtidigt har dessa lärare ett lägre förtroende för Skolverket och Skolinspektionen jämfört med mindre erfarna lärare.

Övriga skillnader mellan grupper

I vissa fall finns även andra skillnader mellan grupper. Exempelvis vill elever med lång tidigare utbildning oftare än andra gå snabbare fram i sina studier och både i komvux och i sfi upplever de mindre stress i sina studier. Elever inom komvux på gymnasial nivå som enbart studerar på distans anger oftare än andra att de kan studera i en studieform (t.ex. i grupp eller på distans) som passar dem. Nästan åtta av tio av distanseleverna anger att de kan studera i den form som de vill, vilket kan jämföras med omkring hälften av övriga elever.

Avslutande ord

Individualisering och flexibilitet är kärnvärden inom vuxenutbildningen, vilket framgår tydligt av skollagen och av andra styrdokument. Mot bakgrund av detta är det allvarligt att det finns brister när det gäller individanpassning. Det är av största vikt att huvudmännen ytterligare ökar sina ansträngningar för att få till stånd en vuxenutbildning som verkligen utgår från elevernas behov.

Inledning

Inledning

Om undersökningen

Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en attitydundersökning inom vuxenutbildningen.¹ Enligt uppdraget ska undersökningen utformas med utgångspunkt i Skolverkets redovisning av uppdraget om förutsättningarna att inkludera vuxenutbildningen i Skolverkets attitydundersökning.² De grupper som ska ingå är elever och lärare inom kommunal vuxenutbildning (komvux) och utbildning i svenska för invandrare (sfi).³

Syftet med undersökningen är att komplettera Skolverkets övriga uppföljning och utvärdering samt att ge en nationell bild av olika gruppers attityder till vuxenutbildningen, t.ex. när det gäller hur väl utbildningen anpassas efter elevers förutsättningar. Undersökningen kan ses mot bakgrund av att det under flera års tid har efterlysts mer kunskap om vuxenutbildningen i Sverige.⁴ Förslagan till undersökningen är Skolverkets attitydundersökning riktad till grund- och gymnasieskolan, vilken har genomförts vart tredje år sedan 1993.⁵

Fyra olika enkäter ingår

Attitydundersökningen består av fyra olika enkäter och har genomförts av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Skolverket.⁶ Enkäterna till elever inom sfi och komvux på grundläggande nivå har genomförts som klassrumsundersökningar, medan enkäterna till elever inom komvux på gymnasial nivå och till lärare har genomförts som postenkäter. Samtliga enkäter genomfördes under hösten 2012, dvs. efter att de nya styrdokumenterna för vuxenutbildningen började tillämpas.⁷ Svarsfrekvensen var högst bland lärare (61 procent) och lägst bland elever inom komvux på gymnasial nivå (36 procent). Inom sfi och komvux på grundläggande nivå var det cirka 53 respektive 58 procent av eleverna som besvarade enkäten, ställt i relation till antalet elever i urvalet.

1 Regeringsbeslut 2012-04-26 (U2012/2622/GV).

2 Skolverket (2011) *Redovisning av uppdrag om förutsättningar för att inkludera vuxenutbildningen i Skolverkets attitydundersökning*.

3 Förkortningarna komvux och sfi används genomgående i rapporten i syfte att underlätta läsningen. Elever och lärare inom särskild utbildning för vuxna (sär vux) ingår inte i undersökningen, i enlighet med det förslag som lämnades i Skolverket (2011). Med vuxenutbildning avses i rapporten därför endast komvux och sfi.

4 Se t.ex. Skolverket (2009) *Skolverkets lägesbedömning 2009*, prop. 2009/10:1 *Budgetpropositionen för 2010* och prop. 2010/11:1 *Budgetpropositionen för 2011*.

5 Den senast publicerade rapporten är Skolverket (2010) *Attityder till skolan 2009*. Skolverket (2013) *Attityder till skolan 2012* publiceras inom kort.

6 En utförligare beskrivning av undersökningens metod och genomförande finns i bilaga 1.

7 Vuxenutbildningen regleras sedan den 1 juli 2012 huvudsakligen av skollagen (2010:800), förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning och läroplanen för vuxenutbildning (Lvux12).

Ett brett spektrum av frågor

Undersökningen spänner över ett brett spektrum av frågor. Det handlar bl.a. om trivsel, sociala relationer, arbetsro och storleken på undervisningsgrupperna. Vägledande för utformningen av frågorna är i många fall vuxenutbildningens styrdokument och då främst läroplanen. En avsikt är att följa upp andra delar av utbildningen än de resultatmått som redovisas i den officiella statistiken. Enkätfrågorna skiljer sig delvis åt mellan de olika målgrupperna, bl.a. beroende på skolform och utbildningsnivå men också beroende på elevernas språkliga nivå (se nedan).

Eftersom det är första gången undersökningen genomförs har enkäterna tagits fram från grunden. Frågorna har utformats av Skolverket i samarbete med SCB. Skolverket har låtit prova ut enkäterna med hjälp av elever och lärare inom vuxenutbildningen. Alla enkäter har också genomgått ett mättekniskt test hos SCB för att säkerställa att frågorna fungerar så bra som möjligt.

Svårigheter med att undersöka elevernas attityder

En svårighet med att undersöka attityder hos elever inom vuxenutbildningen är att en relativt stor grupp har begränsade kunskaper i det svenska språket. Sfi är en språkutbildning som uttalat riktar sig till invandrare som saknar grundläggande kunskaper i svenska. Även inom komvux på grundläggande nivå är 90 procent av eleverna utlandsfödda och många studerar svenska som andraspråk för att lära sig språket bättre. Det innebär en begränsning i vilka frågor som är möjliga att ställa och hur frågorna kan formuleras. Av detta skäl har vi ställt något färre frågor till elever inom sfi och komvux på grundläggande nivå, jämfört med elever inom komvux på gymnasial nivå. För elever inom sfi har enkäterna också översatts till sex språk utöver svenska i syfte att fler ska ges möjlighet att delta.

Vuxenutbildningens flexibilitet har också inneburit en utmaning i arbetet med enkäterna. Inom vuxenutbildningen kan elever påbörja eller avsluta sina studier när som helst under året, vilket innebär att vissa som får enkäten nyss har börjat studera. Det finns också mycket stora skillnader mellan olika elevers studiesituation, vilket till viss del har påverkat utformningen av frågor. Elever inom komvux på gymnasial nivå som enbart läser på distans har t.ex. inte besvarat frågor om arbetsro.⁸

Det är också tänkbart att elevernas svar påverkas av annat än språkkunskaper. I en del öppna kommentarer till enkäten uttrycker elever tacksamhet över att de ges möjlighet att studera inom vuxenutbildningen. Det är möjligt att en

8 Sammantaget anger 21 procent av eleverna inom komvux på gymnasial nivå att de enbart studerar på distans. Därutöver studerar 26 procent delvis på distans medan 52 procent svarar att de inte studerar på distans.

sådan känsla av tacksamhet kan påverka attityderna till utbildningen i stort och till de olika delarna som undersökningen berör. Det är också tänkbart att vissa elever inte känner sig trygga med att ge uttryck för kritik gentemot sin utbildning. Inom sfi och komvux på grundläggande nivå besvaras t.ex. enkäten i klassrummet i närvaro av läraren. Även om vi inte har fått signaler om att det har påverkat elevernas svar, går det inte att utesluta en sådan effekt.

Hur rapporten kan läsas

Vår avsikt är att rapporten ska kunna fungera som en uppslagsbok där läsaren kan välja att läsa om de frågeområden som han eller hon är mest intresserad av. Den inledande sammanfattningen ger en överblick över de huvudsakliga resultaten i hela rapporten samt skillnader mellan olika grupper av svarande.

Redovisning av svaren

De huvudsakliga resultaten beskrivs ofta både i text och i form av tabeller eller diagram. Svansandelar redovisas för samtliga som har besvarat en fråga, vilket innebär att det partiella bortfallet inte ingår. På de frågor där det partiella bortfallet är stort kommenteras detta i texten i och med att det innebär en större osäkerhet i svaren.⁹ Samtliga resultat är viktade för att ge en bild av attityderna inom hela populationen och inte enbart för de svarande. Svaren är således skattningar av samtliga elevers och lärares attityder. Skattningarna har prickats (..) i tabellerna om underlaget baseras på relativt få individer och skattningarna därmed blir mycket osäkra.

Jämförelser mellan grupper

För varje enkät finns en uppdelning av svaren beroende på olika bakgrundsfaktorer såsom ålder, kön och tidigare utbildning. För lärare i sfi och komvux och för elever i sfi finns en uppdelning mellan olika typer av utbildningsanordnare. Med *kommunal anordnare* avses utbildningsanordnare där kommun eller i vissa fall landsting tillhandahåller utbildningen. Med *annan anordnare* avses alla övriga anordnare, t.ex. utbildningsföretag eller studieförbund. Inom komvux på gymnasial nivå görs en uppdelning mellan *teoretiska kurser* och *yrkeskurser*. Med teoretiska kurser avses t.ex. kurser i svenska, matematik och engelska medan yrkeskurser avser kurser i ellära, vård och omsorg m.m.

9 Partiellt bortfall innebär att vissa frågor i enkäten inte är besvarade. Det kan bl.a. bero på att en fråga är svår att förstå, att frågan är känslig eller att respondenten glömmer att besvara frågan. På Skolverkets webbplats publiceras tabeller där det partiella bortfallet framgår.

I rapporten kommenteras endast signifikanta skillnader mellan grupper. I dessa fall är det troligt att skillnaderna inte beror på slumpen.¹⁰ I vissa fall jämförs resultaten med attitydundersökningen i ungdomsskolan i syfte att ge perspektiv på svaren.

Resultattabeller och enkäter finns på Skolverkets webbplats

Mer information om resultaten i undersökningen finns på Skolverkets webbplats. Där publiceras samtliga resultat från undersökningen i tabellform, med redovisning efter hur olika grupper har besvarat frågorna. På webbplatsen publiceras också enkäterna i sin helhet samt de tekniska rapporterna från undersökningarna.

10 För mer information se *Om undersökningens genomförande* i bilaga 1. I de tabeller som redovisas på Skolverkets webbplats redovisas svarsandelar med konfidensintervall, vilket gör det enkelt att se om en skillnad är signifikant eller inte.

1

**Skäl till att
studera inom
vuxenutbildningen**

1. Skäl till att studera inom vuxenutbildningen

Målen för vuxenutbildningen är vitt formulerade, där det övergripande målet är att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. I praktiken finns det många olika anledningar till att människor söker sig till vuxenutbildningen. En och samma person kan också ha flera olika syften med sina studier. I attitydundersökningen har eleverna tagit ställning till flera påståenden om varför de studerar inom sfi respektive komvux. Det finns ett relativt stort partiellt bortfall på denna fråga varför svaren bör tolkas med försiktighet.¹¹

Det vanligaste skälet är att lära sig svenska

Inom sfi och komvux på grundläggande nivå är det klart vanligaste skälet att studera att lära sig det svenska språket. Över nio av tio elever inom sfi anger att det stämmer helt att de studerar för att lära sig svenska bättre. Motsvarande andel inom komvux på grundläggande nivå är 85 procent. Många elever instämmer också helt i flera av de skäl som anges. Över sju av tio anger att de studerar inom sfi eller komvux på grundläggande nivå för att lättare få ett arbete. Drygt sex av tio inom sfi och sju av tio inom komvux på grundläggande nivå anger att de studerar för att kunna fortsätta på annan utbildning.

De två vanligaste skälen för att studera inom komvux på gymnasial nivå är att lättare kunna få ett arbete och att kunna fortsätta på annan utbildning. Närmare sex av tio elever instämmer helt i respektive påstående. Knappt hälften instämmer helt i att personlig utveckling är ett motiv till studier.

¹¹ De uteblivna svaren ingår inte i procentberäkningarna. En förklaring till det stora partiella bortfallet (7–29 procent beroende på enkät och delfråga) är sannolikt utformningen av frågan. Frågan bestod av flera delfrågor med skäl till att studera inom sfi respektive komvux, där eleverna för varje delfråga skulle svara stämmer helt, stämmer delvis, stämmer inte alls eller vet inte. En rimlig tolkning är att en del elever endast har besvarat de delfrågor som har varit relevanta för deras val av studier och sedan hoppat över övriga delfrågor. Det som stödjer en sådan tolkning är att i princip samtliga elever har besvarat minst en delfråga. Över nio av tio elever har också svarat att minst ett av påståendena stämmer helt.

Tabell 1.1 Elever som svarar att det stämmer helt att de studerar inom sfi respektive komvux av följande anledningar. Procent.

	Sfi	Komvux på grundl. nivå	Komvux på gymn. nivå
Lära sig svenska bättre	91	85	*
Lättare kunna få arbete	79	72	59
Kunna fortsätta på annan utbildning	62	72	57
Personlig utveckling	*	*	48
Träffa vänner	43	20	11

* Delfrågan ställdes inte till målgruppen.

Ett skäl till studier som är mindre vanligt är att träffa vänner. Drygt fyra av tio elever inom sfi anger att det stämmer helt att de studerar inom sfi för att träffa vänner. Inom komvux är motsvarande andelar lägre. Vid tolkning av resultaten är det viktigt att notera att det är möjligt att instämma helt i flera påståenden. Ytterst få elever instämmer helt i att de studerar för att träffa vänner utan att dessutom instämma helt i åtminstone ett ytterligare påstående.

En liten andel av eleverna anger ett annat skäl till varför de studerar inom vuxenutbildningen. Exempel på andra skäl som nämns är att förstå barnen när de talar svenska, att kunna byta yrke, att integreras bättre i samhället samt att få en högre lön.

Elever på yrkeskurser siktar oftare mot arbete

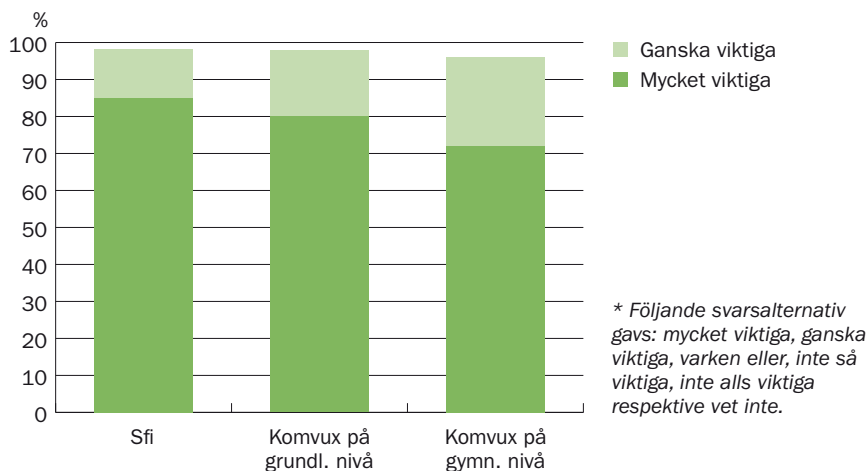
I vissa fall finns skillnader i motiv beroende på elevernas studieinriktning, ålder och tidigare utbildning. Framför allt finns en skillnad mellan elever inom komvux på gymnasial nivå som studerar yrkeskurser, jämfört med de som huvudsakligen studerar teoretiska kurser. Eleverna på yrkeskurserna anger oftare att de studerar för att få ett arbete, medan elever som huvudsakligen läser teoretiska kurser oftare siktar mot fortsatta studier. Äldre och yngre elever anger också delvis olika skäl till sina studier, där äldre elever i något mindre utsträckning studerar för att fortsätta på annan utbildning. Elever inom komvux på grundläggande nivå som har lång tidigare utbildning anger något oftare än de med kort tidigare utbildning att de studerar för att lära sig svenska.

Studierna anses viktiga av i stort sett alla elever

För de allra flesta elever inom vuxenutbildningen är studierna betydelsefulla. Inom sfi och komvux på grundläggande nivå anger omkring åtta av tio att

deras studier är mycket viktiga för dem. Därutöver anger närmare två av tio att deras studier är ganska viktiga. Inom komvux på gymnasial nivå är andelen som anger att studierna är mycket viktiga något lägre, men sammantaget anger de allra flesta elever att deras studier är mycket eller ganska viktiga för dem.

Diagram 1.1 Elever som anger att deras studier är mycket eller ganska viktiga för dem.* Procent.

2

**Eleverna om
vuxenutbildningen**

2. Eleverna om vuxenutbildningen

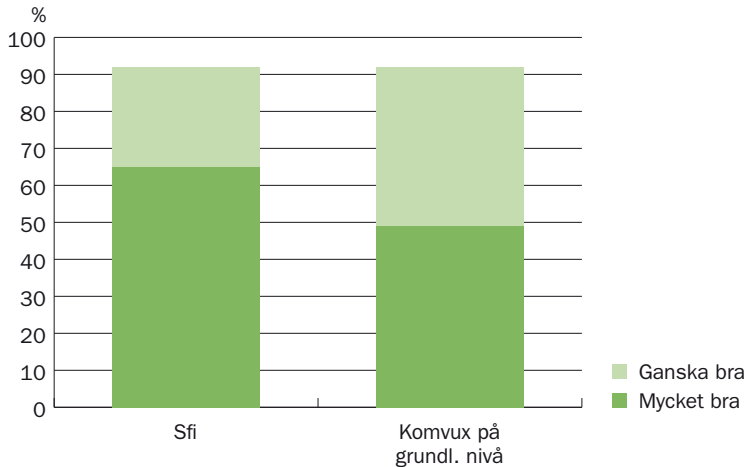
Elever inom vuxenutbildningen har fått ta ställning till en rad frågor om hur de uppfattar sin utbildning, sina lärare och sin studiemiljö. Det handlar både om trivsel och om arbetsmiljö men även om faktorer som storleken på undervisningsgrupperna.

Trivsel

Många trivs inom vuxenutbildningen

Drygt nio av tio elever i sfi och komvux på grundläggande nivå trivs mycket eller ganska bra hos den utbildningsanordnare där de studerar.¹² Bara några enstaka procent svarar att de trivs ganska eller mycket dåligt. Inom sfi är det närmare två tredjedelar som anger att de trivs mycket bra hos sin utbildningsanordnare. Det är dock en lägre andel bland elever på den högsta kursen (kurs D) som trivs mycket bra inom sfi jämfört med elever på de lägre kurserna. Likaså är det en lägre andel av eleverna med lång tidigare utbildning som trivs mycket bra.¹³

Diagram 2.1 Elever som trivs mycket eller ganska bra hos sin utbildningsanordnare. Procent.

12 Begreppet utbildningsanordnare används inte i enkäterna riktade till eleverna. Istället används *sfi-skola* i enkäten riktad till elever inom sfi. Till eleverna inom komvux används formuleringen *komvux där du går*.

13 Med lång tidigare utbildning avses i detta sammanhang 13 år eller mer. Det kan noteras att denna grupp till viss del är överlappande med gruppen som studerar kurs D, då många som har lång tidigare utbildning studerar på den högsta kursen.

Eleverna inom komvux på gymnasial nivå tillfrågades om hur de trivs med sina studier. Närmare nio av tio svarar att de trivs mycket eller ganska bra med sina studier inom komvux. Det är ungefär lika många som anger att de trivs mycket bra som antalet som anger att de trivs ganska bra. En av tio trivs varken bra eller dåligt med sina studier och några få procent trivs ganska eller mycket dåligt.

Trivseln med andra elever och lärare högst inom sfi

De flesta elever inom vuxenutbildningen trivs bra med andra elever. Nästan nio av tio elever inom sfi trivs mycket eller ganska bra med andra elever – omkring hälften trivs mycket bra. Inom komvux är andelen som trivs mycket bra med andra elever lägre än inom sfi, samtidigt som majoriteten ändå anger att de trivs med de andra. Både bland elever på grundläggande och på gymnasial nivå i komvux är det drygt en tredjedel som anger att de trivs mycket bra med andra elever.

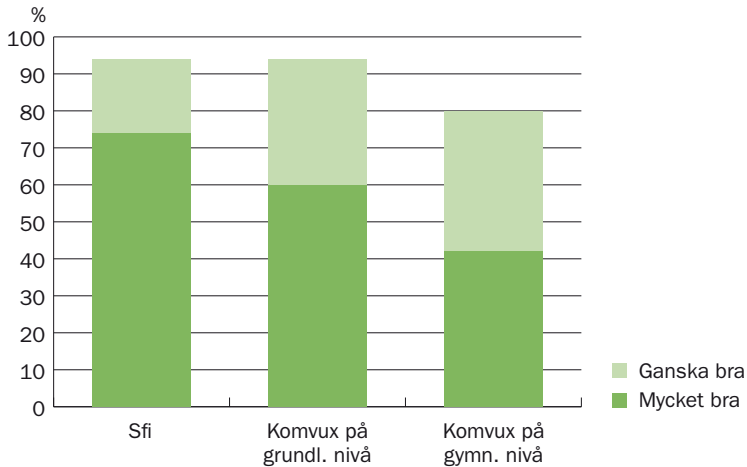
Tabell 2.1 Eleverna om hur de trivs med andra elever. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Sfi	49	40	7	1	0	2
Komvux på grundl. nivå	35	52	10	1	1	1
Komvux på gymn. nivå	35	43	15	1	..	5

Trivseln med lärarna är högre än trivseln med andra elever. Inom sfi är det drygt sju av tio som trivs mycket bra med sina lärare och ytterligare två av tio som trivs ganska bra med lärarna. I komvux på grundläggande nivå är det drygt nio av tio som trivs mycket eller ganska bra med lärarna. I princip ingen anger att de trivs dåligt med sina lärare inom dessa elevgrupper. Andelen som trivs mycket bra med lärarna i sfi är dock lägre bland elever som läser kurs D jämfört med de som läser kurs A eller B.

Bland eleverna som studerar inom komvux på gymnasial nivå är det omkring fyra av tio som trivs mycket bra med lärarna och lika många som trivs ganska bra. Drygt en av tio anger att de varken trivs bra eller dåligt med sina lärare. Andelen som anger att de trivs dåligt med lärarna (6 procent) är högre än inom övriga elevgrupper.

Diagram 2.2 Elever som trivs mycket eller ganska bra med lärarna. Procent.

Eleverna om sina lärare

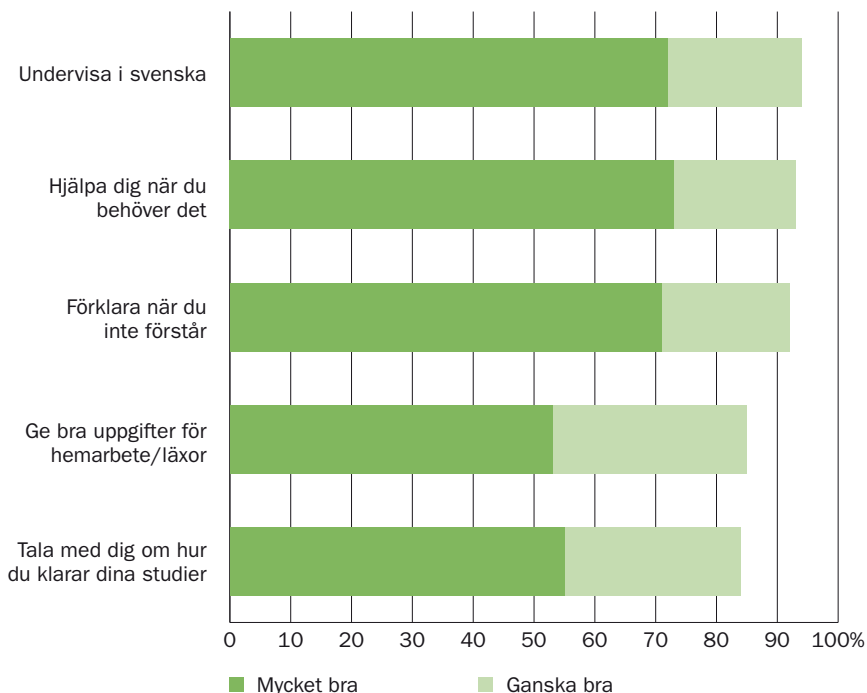
Lärare inom vuxenutbildningen har många åtaganden gentemot eleverna. Enligt läroplanen ska läraren bl.a. stimulera, handleda och stödja eleverna. Läraren ska också fortlöpande ge varje elev information om studieresultat och utvecklingsbehov i studierna.

Eleverna tycker ofta att lärarna gör ett bra jobb

Majoriteten av eleverna anser att lärarna gör ett bra jobb. Det är ganska små skillnader mellan hur eleverna värderar lärarnas insatser när det gäller olika aspekter av arbetet, såsom att stödja, förklara eller att samtala om kunskapsutveckling. Däremot finns viss skillnad mellan hur elever inom sfi, komvux på grundläggande nivå och komvux på gymnasial nivå upplever sina lärare.

Framför allt är eleverna inom sfi ofta mycket nöjda med sina lärare. Drygt sju av tio sfi-elever tycker att deras lärare är mycket bra på att undervisa i svenska, att förklara när de inte förstår samt att ge dem hjälp vid behov. Sammantaget är det över nio av tio elever inom sfi som anser att deras lärare är mycket eller ganska bra i dessa avseenden. Eleverna är något mindre nöjda med lärarnas förmåga att tala med dem om hur de klarar sina studier samt att ge bra hemuppgifter. Över hälften anser dock att lärarna är mycket bra även på detta. Elever som studerar på kurs D är över lag mindre nöjda med sina lärare jämfört med elever på kurs A.

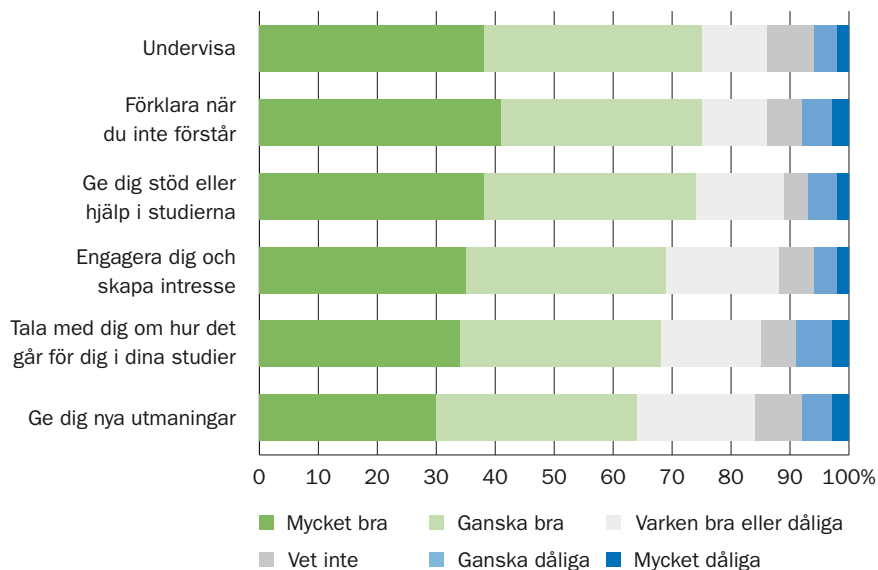
Diagram 2.3 Elever i sfi om hur bra eller dåliga deras lärare är på följande. Procent.

Bland elever inom komvux på grundläggande nivå är det en stor majoritet som anser att lärarna är mycket eller ganska bra när det gäller de aspekter som Skolverket har frågat om. Framför allt är det många som anser att lärarna är bra på att hjälpa till vid behov och på att förklara när eleven inte förstår. Det är också över hälften som anser att lärarna är mycket bra på att undervisa.

Elever inom komvux på gymnasial nivå är något mindre nöjda med sina lärare jämfört med övriga elevgrupper. Drygt sju av tio anser att lärarna är mycket eller ganska bra på att undervisa, att förklara när de inte förstår samt att ge hjälp och stöd i studierna. En något lägre andel anser att lärarna är bra på att engagera dem och skapa intresse, tala med dem om hur det går i studierna samt att ge dem nya utmaningar. Nästan två av tio svarar att lärarna varken är bra eller dåliga på detta. Omkring en av tio eller färre anser att deras lärare är ganska eller mycket dåliga på de aspekter som Skolverket har frågat om. Elever som enbart studerar på distans svarar i högre utsträckning än övriga att de inte vet.

Diagram 2.4 Elever inom komvux på gymnasial nivå om hur bra eller dåliga deras lärare är på följande. Procent.

Fysisk miljö

I undersökningen ingår två frågor om den fysiska miljön inom vuxenutbildningen. Eleverna får dels tycka till om klassrum eller undervisningslokaler, dels om andra lokaler hos utbildningsanordnaren såsom pausrum och kafeteria. Hur viktig den fysiska miljön är för den enskilde kan påverkas av hur mycket tid han eller hon tillbringar hos utbildningsanordnaren. En del elever tillbringar en stor del av sin tid i utbildningsanordnarens lokaler medan andra sällan eller aldrig är på plats, bl.a. beroende på studietakt och studieform.¹⁴

Eleverna är ofta nöjda med undervisningslokalerna

En majoritet av eleverna tycker att klassrum eller andra undervisningslokaler är mycket eller ganska bra. Framför allt är elever inom sfi ofta mycket nöjda med klassrummen. Drygt nio av tio sfi-elever tycker att klassrummen är mycket eller ganska bra och ytterst få tycker att klassrummen är dåliga. Elever som läser i sfi hos en kommunal anordnare anger något oftare än elever hos annan anordnare att de är mycket nöjda med klassrummen. Eleverna på de lägre kurserna är också mer nöjda än eleverna på de högre kurserna. Aspekter som skulle kunna påverka upplevelsen av klassrummen är t.ex. storleken men också faktorer som möblering, ventilation, värme och belysning.

¹⁴ Den femtedel av eleverna inom komvux på gymnasial nivå som enbart studerar på distans har inte besvarat frågorna om fysisk miljö.

Tabell 2.2 Eleverna om klassrummen. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåliga	Ganska dåliga	Mycket dåliga	Vet inte
Sfi	58	33	7	1	1	0
Komvux på grundl. nivå	35	52	10	2	1	1
Komvux på gymn. nivå	25	48	16	7	3	2

Eleverna inom komvux på gymnasial nivå är relativt sett minst nöjda med klassrummen. Drygt sju av tio tycker att klassrummen är mycket eller ganska bra samtidigt som en av tio anser att de är ganska eller mycket dåliga. Det kan samtidigt noteras att lärarna som undervisar inom komvux på gymnasial nivå oftare än sfi-lärare anser att de i mycket hög grad har tillgång till ändamålsenliga lokaler.

Tillgång till pausrum finns hos de flesta utbildningsanordnare

Ofta finns det även andra lokaler hos utbildningsanordnaren än de som används för undervisning, t.ex. ett pausrum eller en kafeteria.¹⁵ Endast några få procent av eleverna anger att sådana lokaler helt saknas. Faktorer som kan påverka upplevelsen av dessa lokaler är exempelvis tillgången, storleken och läget. För en kafeteria eller annan servering kan även öppettider, utbud och prisnivå vara aspekter som påverkar bedömningen. På samma sätt som när det gäller klassrummen är eleverna inom sfi något mer nöjda med pausrum eller kafeteria jämfört med eleverna inom komvux. Drygt en av tio inom sfi tycker dock att pausrum eller kafeteria är ganska eller mycket dåliga. Elever på de lägsta kurserna är mer nöjda än elever på de högre kurserna.

Elever på gymnasial nivå känner sig oftast trygga i lokalerna

Eleverna inom komvux på gymnasial nivå har besvarat en fråga om hur ofta de känner sig trygga i undervisningslokalerna. Närmare två tredjedelar känner sig alltid eller nästan alltid trygga och 25 procent känner sig ofta trygga. Samtidigt är det 7 procent som svarar att de bara ibland eller sällan känner sig trygga i lokalerna.

¹⁵ Elever i sfi och i komvux på grundläggande nivå har svarat på frågan "Hur bra eller dåliga tycker du att pausrum eller kafeteria är?". Elever i komvux på gymnasial nivå har svarat på frågan "Vad tycker du om följande på det komvux där du studerar? Upphållsrum, pausrum, kafeteria."

Arbetsro

Möjligheten till arbetsro under lektionstid kan ha betydelse för både trivseln och för inläringen. I syfte att få en fingervisning om hur eleverna inom vuxenutbildningen upplever arbetsron har Skolverket ställt en fråga om detta. Frågorna har delvis formulerats olika i de olika enkäterna.

Över lag verkar eleverna inom vuxenutbildningen vara nöjda med arbetsron under lektionstid. En majoritet av eleverna inom sfi och komvux på grundläggande nivå bedömer att det alltid eller ofta är lugnt på lektionerna. Endast en mindre andel upplever att det sällan eller aldrig är lugnt på lektionerna. Inom sfi anger eleverna som läser kurs A oftare än elever på högre kurser att det alltid eller nästan alltid är lugnt på lektionerna.

Tabell 2.3 Eleverna om hur ofta det är lugnt på lektionerna. Procent.

	Alltid eller nästan alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig eller nästan aldrig	Vet inte
Sfi	35	32	25	4	2	2
Komvux på grundl. nivå	32	41	21	4	1	2

Eleverna inom komvux på gymnasial nivå har tillfrågats om hur de upplever arbetsron och stämningen på lektionerna.¹⁶ Många elever svarar då att de alltid eller ofta har arbetsro på lektionerna och att det är en trevlig och positiv stämning. En av fem anger att de bara ibland, sällan eller aldrig har arbetsro.

Tabell 2.4 Elever inom komvux på gymnasial nivå om hur det är under lektionstid. Procent.

	Alltid eller nästan alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig eller nästan aldrig	Vet inte
Har du arbetsro?	37	36	17	3	1	6
Är det en trevlig och positiv stämning?	44	38	12	2	..	5

¹⁶ De elever som enbart studerar på distans har inte besvarat dessa frågor.

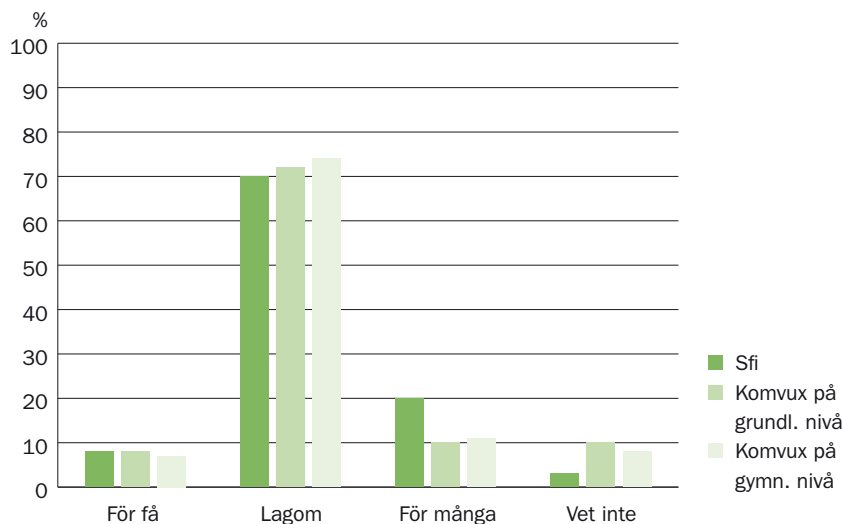
Ställt i relation till lärarnas svar är det tydligt att lärarna har en mer positiv bild än eleverna i frågor om arbetsro – de allra flesta lärare uppger att det finns arbetsro på alla eller de flesta lektioner (se kapitel 7).

Storlek på undervisningsgrupperna

Majoriteten av eleverna inom sfi och komvux är tillfreds med storleken på undervisningsgrupperna. Inom båda skolformerna är det omkring sju av tio elever som anser att det är lagom många elever i grupperna. Mindre än en av tio anser att det är för få elever.

Problem med alltför stora undervisningsgrupper förefaller störst inom sfi. Där är det två av tio som upplever att det är för många elever, jämfört med en av tio inom komvux. Även när lärarna besvarar en fråga om gruppstorlekarna är det framför allt lärare inom sfi som anser att grupperna är för stora. Närmare hälften av lärarna inom sfi anser att undervisningsgrupperna de oftast undervisar i är alltför stora, vilket kan jämföras med knappt två av tio av lärarna som undervisar inom komvux på gymnasial nivå (se kapitel 7).

Diagram 2.5 Eleverna om antalet elever i undervisningsgrupperna. Procent.

Läromedel

Skolverket ställde en fråga om vad eleverna tycker om böcker och annat studiemateriel som används i undervisningen. I komvux bekostas oftast böcker och annat studiematerial av eleven själv, medan elever i sfi utan kostnad ska ha tillgång till detta.

Även när det gäller läromedel är eleverna i sfi mer positiva än elever inom komvux. Drygt hälften anger att böcker och andra studiematerial är mycket bra. Bara några få procent anser att studiematerialen är ganska eller mycket dåliga. Inom komvux är majoriteten positiv till de läromedel som används och omkring tre av tio anser att läromedlen är mycket bra. Få anser att läromedlen är dåliga, men 17 procent inom komvux på gymnasial nivå uppfattar läromedlen som varken bra eller dåliga.

Tabell 2.5 Eleverna om läromedlen. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåliga	Ganska dåliga	Mycket dåliga	Vet inte
Sfi	53	31	10	2	2	2
Komvux på grundl. nivå	33	47	13	4	2	2
Komvux på gymn. nivå	29	45	17	5	1	3

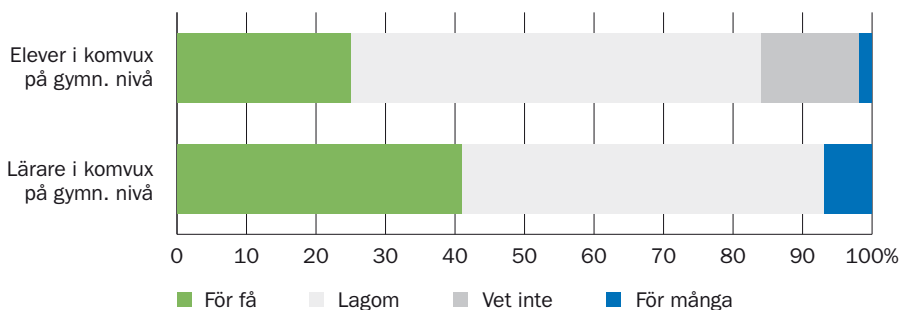
Antalet lärarledda timmar i kurserna

Elever inom komvux på gymnasial nivå har besvarat en fråga om vad de anser om antalet lärarledda timmar. Elevernas svar visar mycket tydligt att för många lärarledda timmar inte är något problem – däremot anser en fjärdedel av eleverna att det erbjuds för få lärarledda timmar i de kurser de studerar. Sex av tio anser att antalet lärarledda lektioner är lagom.

Lärarna är i högre utsträckning än eleverna kritiska till det antal lärarledda timmar som erbjuds och anser i högre utsträckning att fler lärarledda timmar vore önskvärt. Fyra av tio lärare inom komvux på gymnasial nivå anser att det är för få lärarledda timmar i de kurser de oftast undervisar i.¹⁷

¹⁷ Lärarnas åsikter om antalet lärarledda timmar beskrivs utförligare i kapitel 7. Där finns även svar från lärare inom sfi och komvux på grundläggande nivå.

Diagram 2.6 Eleverna och lärarna om antalet lärarledda timmar i kurser på gymnasial nivå.* Procent.

* Eleverna har svarat för den eller de kurser de läser, lärarna för de kurser som de oftast undervisar i.

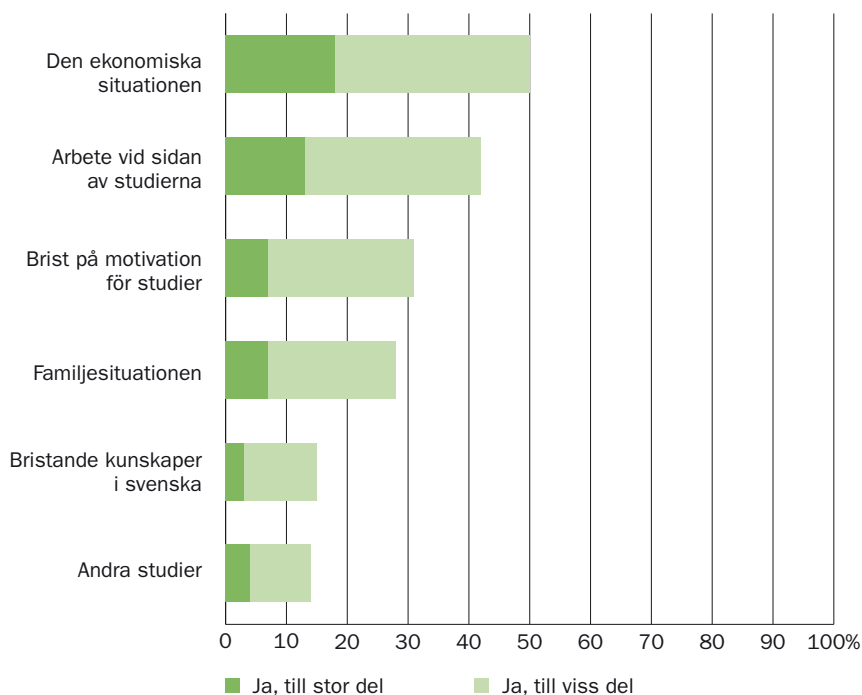
Påverkan av den egna livssituationen

Studier inom vuxenutbildningen ska kunna bedrivas flexibelt, bl.a. med hänsyn till att många elever har familj eller arbetar vid sidan av studierna. Trots att utbildningen ska anpassas efter elevens behov är det tänkbart att faktorer i livssituationen ändå kan inverka på den vuxnes studier. Vi har frågat eleverna inom komvux på gymnasial nivå om de upplever att deras studier påverkas negativt av ett antal faktorer kopplade till den egna livssituationen. Andra faktorer som eleverna tar ställning till är om bristande motivation eller bristande språkkunskaper påverkar deras studier negativt.

Vanligast att den ekonomiska situationen påverkar studierna negativt. Framför allt är det många elever som upplever att deras studier påverkas negativt av deras ekonomiska situation. Hälften av eleverna inom komvux på gymnasial nivå anger att deras studier till stor eller till viss del påverkas negativt av den egna ekonomin. Elever som huvudsakligen studerar yrkeskurser anger oftare än elever på teoretiska kurser att den ekonomiska situationen påverkar dem negativt i deras studier.

Andra skäl som vi frågat om är arbete vid sidan av studierna, familjesituationen och andra studier. Drygt fyra av tio elever inom komvux på gymnasial nivå anger att studierna påverkas negativt av att de arbetar vid sidan av studierna och knappt tre av tio att familjesituationen påverkar studierna. Mindre vanligt är att andra studier påverkar studierna inom komvux negativt. Detta är dock vanligare bland elever som huvudsakligen läser teoretiska kurser jämfört med elever som läser yrkeskurser.

Diagram 2.7 Elever inom komvux på gymnasial nivå om följande påverkar deras studier negativt. Procent.

En tredjedel upplever bristande motivation

En tredjedel av eleverna inom komvux på gymnasial nivå upplever att brist på motivation påverkar deras studier negativt. Mindre än en av tio upplever dock att detta påverkar deras studier till stor del. Det är vanligare att elever yngre än 35 år upplever att bristande motivation har en negativ inverkan på deras studier jämfört med äldre elever.

Elever med hög tidigare utbildning anger oftare att språket begränsar

Bristande kunskaper i svenska påverkar studierna negativt för 15 procent av eleverna inom komvux på gymnasial nivå, samtidigt som det finns tydliga skillnader mellan elevgrupper. En tredjedel av eleverna med lång tidigare utbildning anger att deras studier till stor eller oftast till viss del påverkas negativt av bristande språkkunskaper. Det kan jämföras med omkring en av tio av eleverna med kortare tidigare utbildning. En trolig förklaring är att många med eftergymnasial utbildning som studerar inom komvux är födda utomlands, medan de med kortare tidigare utbildning oftare är födda i Sverige.

3

Individualisering och flexibilitet

3. Individualisering och flexibilitet

Individualisering och flexibilitet är kärnvärden inom vuxenutbildningen. I styrdokumentet är det tydligt framskrivet att utbildningen ska anpassas efter individens behov och förutsättningar. I läroplanen förtydligas att flexibilitet alltid ska eftersträvas när det gäller utbildningen, t.ex. i fråga om tid, plats, studietakt och studieform. Det framgår också att eleverna ska kunna kombinera studier inom flera skolformer inom vuxenutbildningen samt kunna kombinera sina studier med andra studier eller arbete.

Det är inte helt enkelt att ställa enkätfrågor om hur väl vuxenutbildningen lyckas anpassa utbildningen efter individers behov och förutsättningar. Framför allt är det svårt när det gäller elever som har begränsade kunskaper i det svenska språket, då frågorna tenderar att bli svårbegripliga. Av detta skäl har vi endast ställt ett mindre antal frågor inom detta område. Trots det har vi i återkopplingen från lärare förstått att framför allt frågan om studietakt har varit svår att förstå för en del elever inom sfi och komvux på grundläggande nivå.¹⁸

Studietakt

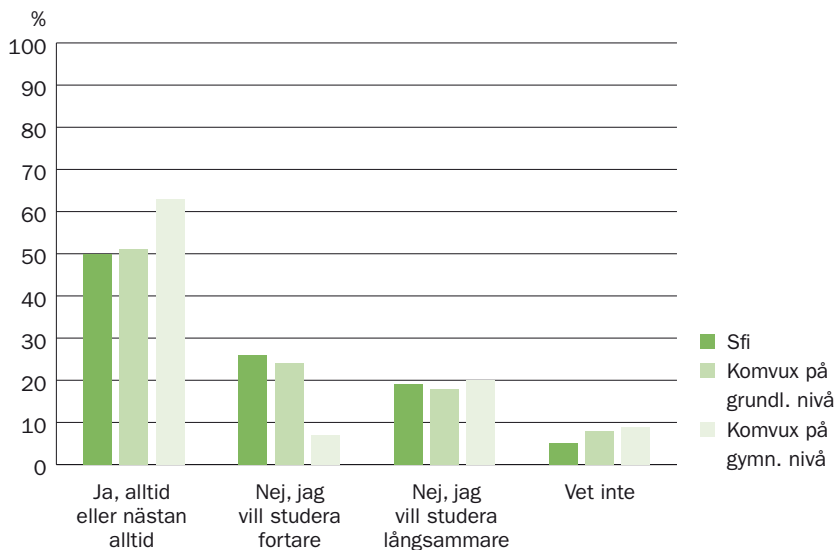
Möjligheten att studera i en studietakt som är anpassad efter de egna behoven är en del i individualiseringen av vuxenutbildningen. Studietakt kan både vara relaterat till undervisningen men också till studiernas upplägg på ett mer övergripande plan. I den enskilda kursen kan det handla om studietempot inom undervisningsgruppen och hur snabbt eller långsamt man går vidare till nästa moment. På en mer övergripande nivå kan studietakt handla om hur snabbt en elev kan gå vidare till nästa kurs eller om möjligheten att studera på heltid eller på olika nivåer av deltid. Det senare påverkas bl.a. av kommunens utbud och organisering av utbildningen.

Bara hälften i sfi och komvux på grundläggande nivå kan studera i den takt de vill

Bara hälften av eleverna inom sfi och komvux på grundläggande nivå anger att de alltid eller nästan alltid får studera i den takt eller det tempo som passar dem. Drygt två av tio anger att de skulle vilja gå fortare fram och nästan lika många att de vill studera i en långsammare takt. Elever med lång tidigare utbildning vill oftare studera i en snabbare takt. Inom komvux på grundläggande nivå är det tre av tio elever med lång tidigare utbildning som vill studera snabbare, samtidigt som ungefär hälften så många vill studera långsammare.

¹⁸ Det partiella bortfallet på denna fråga är dock relativt litet – 2 procent.

Diagram 3.1 Eleverna om de får studera i den takt de själva vill. Procent.

Två av tio inom komvux på gymnasial nivå vill ha en lägre studietakt. Eleverna inom komvux på gymnasial nivå anser i högre grad än övriga elevgrupper att studietakten är lagom. Drygt sex av tio anger att de alltid eller nästan alltid får studera i ett studietempo som de själva vill. Två av tio anger att de skulle vilja gå långsammare fram. Till skillnad från elever på grundläggande nivå och inom sfi är det en låg andel (7 procent) som skulle vilja studera i en högre takt.

Lärarna anser ofta att studietakten inom komvux är alltför hög för många elever

För att ge perspektiv kan elevernas svar ställas i relation till hur lärarna uppfattar studietakten. Lärarna har fått ta ställning till två påståenden om hur studietakten är för eleverna. Det ena påståendet är att studietakten är alltför hög för många elever och det andra att studietakten är alltför låg för många elever.

Totalt anger sex av tio lärare inom komvux att det stämmer mycket eller ganska bra att studietakten är alltför hög för många elever. Framför allt är det lärare på teoretiska kurser inom komvux på gymnasial nivå som upplever att studietakten är hög – över åtta av tio anser att studietakten är alltför hög för många elever. Det avviker markant från uppfattningen hos lärarna inom sfi. Där anger bara drygt en tredjedel att det stämmer mycket eller ganska bra att studietakten är alltför hög för många elever. En skillnad mellan olika lärargrupper är att lärare hos kommunala anordnare i något högre grad än lärare hos annan anordnare bedömer att studietakten är alltför hög för många elever.

Tabell 3.1 Lärarna om påståendet "För många elever är studietakten alltför hög". Procent.

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Vet inte
Samtliga lärare	23	36	26	9	6
Lärare inom komvux					
Grundl. nivå	24	46	18	7	5
Gymn. nivå	34	40	17	5	4
Teoretiska kurser	44	38	14	2	2
Yrkeskurser	22	42	21	8	6
Lärare inom sfi	8	27	41	15	8

Det är mer ovanligt att lärare anser att studietakten är alltför låg för många elever. Av samtliga lärare är det 16 procent som anger att det stämmer mycket eller ganska bra att studietakten är för låg för många. Drygt en tredjedel anser att det stämmer mycket dåligt. Av lärarna som undervisar i teoretiska kurser på gymnasial nivå är det drygt hälften som anser att det stämmer mycket dåligt att studietakten är alltför låg. Bland lärarna inom sfi är motsvarande andel en fjärdedel.

Tabell 3.2 Lärarna om påståendet "För många elever är studietakten alltför låg". Procent.

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Vet inte
Samtliga lärare	2	14	39	36	9
Lärare inom komvux					
Grundl. nivå	..	13	38	43	6
Gymn. nivå	2	11	36	44	8
Teoretiska kurser	2	6	32	54	6
Yrkeskurser	1	16	41	33	9
Lärare inom sfi	3	18	44	25	10

Det är svårt att jämföra elevernas och lärarnas svar eftersom frågorna är ställda på olika sätt. Något som är intressant att notera är dock att det finns en stor skillnad mellan hur lärare inom teoretiska kurser på gymnasial nivå bedömer

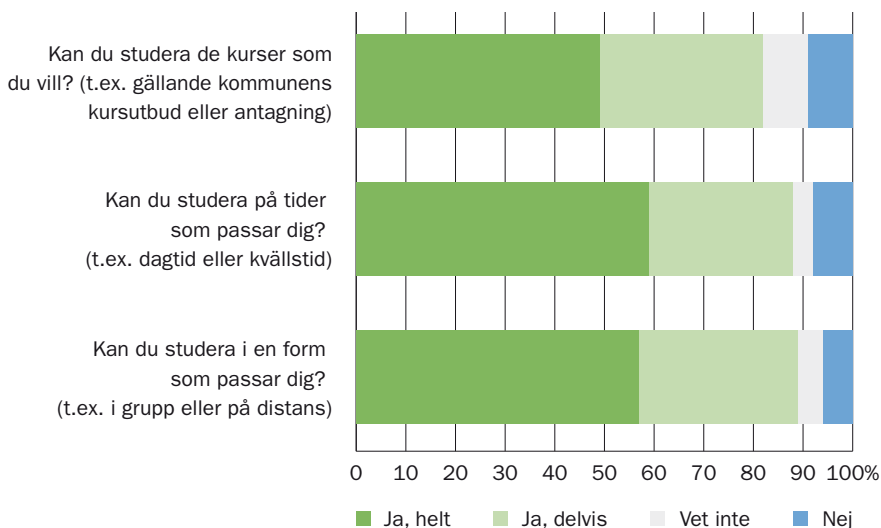
studietakten jämfört med lärare inom yrkeskurser, samtidigt som det inte finns någon signifikant skillnad i elevernas svar beroende på om de huvudsakligen studerar teoretiska kurser eller yrkeskurser.

Individanpassning av utbildningen på gymnasial nivå

Drygt hälften kan helt studera på ett sätt som passar dem

Eleverna inom komvux på gymnasial nivå har besvarat några frågor om hur de upplever att kommunens erbjudande av utbildning passar deras behov. Sammantaget är det över åtta av tio elever som svarar att de helt eller delvis kan studera de kurser de vill, under tider som passar dem (t.ex. kvällstid) eller i en studieform som passar dem (t.ex. på distans). Omkring hälften anger att det stämmer helt, samtidigt som mindre än en av tio svarar att det inte stämmer. Den femtedel av eleverna som enbart studerar på distans anger i högre utsträckning än övriga att de helt kan studera på ett sätt som passar dem. Av eleverna som studerar på distans är det exempelvis nästan åtta av tio som anger att de kan studera i en form som passar dem, jämfört med omkring hälften av övriga elever.

Diagram 3.2 Elever i komvux på gymnasial nivå om kommunens erbjudande av utbildning. Procent.

De flesta tycker att arbetssätten är ganska bra

En annan fråga som ställdes till eleverna inom komvux på gymnasial nivå är vad de anser om de arbetssätt som används inom deras utbildning, t.ex. eget arbete, diskussioner eller grupparbeten. En majoritet av eleverna anser att ar-

betssätten som används är mycket eller ganska bra. Några få procent anser att arbetsätten är ganska eller mycket dåliga.

Stöd

Även om det inte finns någon rätt till särskilt stöd inom vuxenutbildningen är det mycket tydligt i styrdokumenterna att utbildningen ska utgå från individens behov och förutsättningar. Enligt läroplanen ska särskild uppmärksamhet ägnas åt de elever som har svårigheter att nå målen.

Elever på gymnasial nivå anser ofta att möjligheterna till stöd är bra. Tre fjärdedelar av eleverna inom komvux på gymnasial nivå bedömer att möjligheterna att få hjälp och stöd om de behöver det är mycket eller ganska bra.¹⁹ Mindre än en av tio anser att möjligheterna till stöd är ganska eller mycket dåliga. Elever med eftergymnasial utbildning sedan tidigare anser oftare att möjligheterna är ganska, snarare än mycket, bra. Resultaten påminner till stor del om resultaten i ungdomsskolan. I den senaste attitydundersökningen riktad till ungdomsskolan var det sju av tio elever i årskurs 7–9 och i gymnasieskolan som ansåg att möjligheterna till extra hjälp och stöd var mycket eller ganska bra.²⁰

Lärare om förutsättningarna att ge stöd

Lärarna har en viktig roll när det gäller att ge stöd till elever med svårigheter i studierna. Hur väl lärarna förmår att ge stöd beror både på lärarens egen kompetens men också på vilka förutsättningar han eller hon ges för detta arbete.

Fler lärare har kompetens att upptäcka stödbehov än att ge stöd

Över lag har lärarna hög tilltro till sin egen kompetens att stödja eleverna. Det är dock fler lärare som anser att de har kunskap och kompetens att upptäcka elever i behov av stöd än som anser att de har kompetens att också stödja dessa elever. Närmare nio av tio svarar att de i mycket eller ganska hög grad har kompetens att upptäcka elever i behov av stöd. Knappt sju av tio anser att de i hög grad har kompetens att stödja elever i behov av stöd. Det finns ingen större skillnad mellan lärare inom olika skolformer i hur man bedömer den egna kompetensen när det gäller stöd. Däremot upplever lärare som har lång erfarenhet av yrket (26 år eller mer) oftare än lärare med kort erfarenhet (mindre än 10 år) att de har tillräcklig kunskap och kompetens.

19 Ingen motsvarande fråga har ställts till elever inom komvux på grundläggande nivå eller inom sfi.

20 Skolverket (2013) *Attityder till skolan 2012*. Kommande rapport.

Lärare ofta kritiska till förutsättningar att ge stöd – framför allt inom sfi

Lärarna är ofta kritiska till de förutsättningar som ges för att stödja eleverna. Över hälften av lärarna anser att utbildningsanordnaren de arbetar hos bara i ganska eller mycket liten grad ger dem förutsättningar att lyckas ge stöd till elever som har svårigheter i sina studier. Lärarna inom sfi anser något oftare än lärare inom komvux att de inte ges tillräckliga förutsättningar. En femtedel av sfi-lärarna anger att de i mycket liten grad får förutsättningar att ge stöd till eleverna.

En faktor som kan påverka möjligheterna för lärare att ge stöd är storleken på undervisningsgrupperna. Lärare som anser att de i mycket liten grad får tillräckliga förutsättningar att ge stöd anser oftare att undervisningsgrupperna är alltför stora, jämfört med de lärare som anser att de i hög grad ges förutsättningar att stödja eleverna.

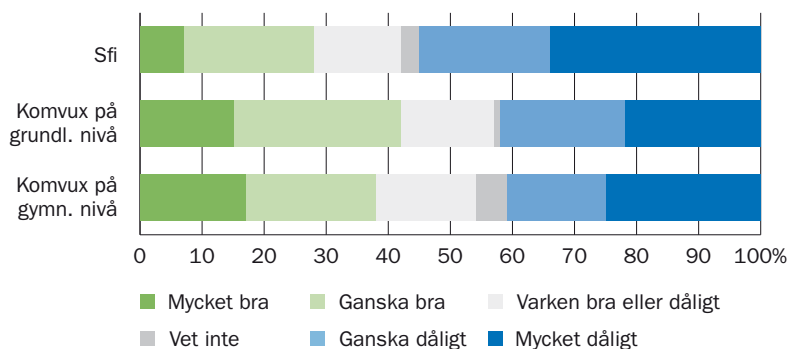
Tabell 3.3 Lärarna om i vilken grad de ges förutsättningar att ge stöd till eleverna. Procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet inte
Sfi	7	31	40	20	2
Komvux på grundl. nivå	15	39	35	10	..
Komvux på gymn. nivå	11	39	34	15	2

En annan förutsättning för att ge stöd kan vara tillgången till hjälp från annan personal såsom specialpedagoger och speciallärare. Även i denna fråga är sfi-lärare mer kritiska till sin utbildningsanordnare jämfört med lärare inom komvux. Drygt en tredjedel av sfi-lärarna anser att tillgången till specialpedagoger är mycket dålig. Av samtliga lärare är det nästan hälften av lärarna som anser att tillgången till specialpedagoger eller speciallärare är ganska eller mycket dålig. Två av tio anger att tillgången varken är bra eller dålig, alternativt att de inte vet. Lärarna inom vuxenutbildningen är över lag mer missnöjda med tillgången till specialpedagoger än lärarna inom ungdomsskolan. Inom ungdomsskolan anser mindre än fyra av tio lärare att skolans tillgång till specialpedagoger och speciallärare är ganska eller mycket dålig.²¹

21 Skolverket (2013) *Attityder till skolan 2012*. Kommande rapport.

Diagram 3.3 Lärarna om tillgången till specialpedagoger och speciallärare. Procent.

Individualisering enligt lärarna

Eftersom eleverna inom vuxenutbildningen utgör en heterogen grupp, med vitt skilda behov och förutsättningar, blir det av största vikt att utbildningen anpassas efter den enskildes behov. Enligt läroplanen har alla som arbetar inom vuxenutbildningen ett ansvar att ge stöd och stimulans till alla elever, för att eleverna ska kunna utvecklas så långt som möjligt.

Många bedömer att de har tillräcklig kompetens för att individualisera. Skolverket har frågat lärarna om hur de ser på sin egen kunskap och kompetens när det gäller att individualisera undervisningen. Åtta av tio lärare anser då att de i mycket eller ganska hög grad har kompetens inom detta område. Samtidigt är det nästan två av tio som i ganska eller mycket liten grad anser att deras egen kunskap och kompetens är tillräcklig.

Mindre än sex av tio ges i hög grad förutsättningar att individualisera. Lärarna tar också ställning till vilka förutsättningar de ges för att individualisera utbildningen efter de enskilda elevernas behov och förutsättningar. Något mindre än sex av tio lärare anser att de i mycket eller ganska hög grad ges förutsättningar från sin utbildningsanordnare att individualisera. En ungefär lika stor andel anser att de ges förutsättningar att ge extra stimulans till särskilt duktiga elever och en något lägre andel att de ges förutsättningar att ge stöd.

Tabell 3.4 Lärarna om i vilken grad de ges förutsättningar att lyckas med följande. Procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet inte
Individualisera utbildningen	16	42	30	11	1
Ge extra stimulans till särskilt duktiga elever	12	42	30	11	5
Ge stöd till elever	10	36	37	15	2

Två av tio anser att de i låg grad lyckas utgå från varje elevs behov. Lärarna har därutöver fått en fråga om hur väl de lyckas utgå från de enskilda elevernas behov och förutsättningar. Majoriteten av lärarna bedömer att de lyckas utgå från varje enskild elevs behov i lärandet. Två av tio anser dock att de lyckas i ganska eller mycket låg grad. Jämfört med hur lärarna bedömer att de lyckas inom andra områden (se kapitel 10) är det lägst andel som anser att de lyckas med just detta.

Studie- och yrkesvägledning

Studie- och yrkesvägledningen har en viktig funktion bl.a. för att ge eleverna underlag inför beslut om val av utbildning och yrke. Vägledningen kan också bidra till att den enskildes studier kan anpassas efter hans eller hennes behov. Av skollagen framgår att elever och de som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses. Enligt läroplanen kan vägledning inom vuxenutbildningen utformas på olika sätt, utifrån elevernas behov. I en del kommuner organiseras vägledningen i ett centralt vägledningscentrum, medan det i andra erbjuds på plats hos utbildningsanordnaren.

En av fyra på gymnasial nivå tycker att vägledningen är mycket bra. Av eleverna är det endast elever inom komvux på gymnasial nivå som har besvarat en fråga om studie- och yrkesvägledning.²² En fjärdedel anser att studie- och yrkesvägledningen är mycket bra och ytterligare tre av tio att den är ganska bra. Knappt en av tio anser att vägledningen är ganska eller mycket dålig. Samtidigt är det en stor andel – två av tio – som svarar att de inte vet. En förklaring kan vara att eleven inte har träffat någon vägledare inför eller under sina studier.

²² Vid utprovning av frågorna framkom att frågan om studie- och yrkesvägledning var svår att förstå för elever inom sfi och komvux på grundläggande nivå.

Tabell 3.5 Elever inom komvux på gymnasial nivå om studie- och yrkesvägledningen. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Komvux på gymn. nivå	26	30	14	5	4	21

Majoriteten av lärarna tycker att tillgången till vägledare är bra. Drygt sju av tio lärare inom sfi och komvux tycker att deras utbildningsanordnare har mycket eller ganska bra tillgång till studie- och yrkesvägledare. Det finns viss skillnad beroende på typ av utbildningsanordnare. Två av tio lärare hos annan anordnare anser att tillgången är ganska eller mycket dålig, jämfört med drygt en av tio hos kommunala anordnare.

Tabell 3.6 Lärarna om tillgången till studie- och yrkesvägledare hos utbildningsanordnaren, fördelat på anordnartyp. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Kommunal anordnare	39	35	12	8	3	3
Annan anordnare	29	32	17	10	9	3

4

Inflytande

4. Inflytande

Eleverna inom vuxenutbildningen ska enligt läroplanen ges reella möjligheter att utöva inflytande på utbildningen. Utbildningen inom vuxenutbildningen ska därmed inte enbart anpassas efter individernas behov och förutsättningar utan eleverna ska också själva ges möjlighet att påverka.

Elevernas inflytande

En fråga i enkäterna handlar om elevinflytande. Eleverna har fått ta ställning till hur mycket de kan vara med och bestämma om vad de ska göra på lektionerna. Frågan kan ses som ett exempel på elevinflytande, även om det självklart finns många fler områden där elever kan vara med och påverka.

Omkring hälften av eleverna anser att de kan vara med och bestämma vad de ska göra på lektionerna. Inom sfi anger över hälften att de kan vara med och bestämma väldigt eller ganska mycket, medan andelen är något lägre inom komvux. Samtidigt är det en fjärdedel av eleverna som upplever att de ganska eller mycket lite kan vara med och bestämma om vad de gör på lektionerna. Omkring två av tio upplever att de varken mycket eller lite kan vara med och bestämma.

Tabell 4.1 Eleverna om hur mycket de kan vara med och bestämma vad de ska göra på lektionerna. Procent.

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller lite	Ganska lite	Mycket lite/inte alls	Vet inte
Sfi	19	36	20	14	7	5
Komvux på grundl. nivå	11	38	21	19	7	5
Komvux på gymn. nivå*	13	30	22	16	12	7

* Elever som helt studerar på distans inom komvux på gymnasial nivå har inte besvarat frågan.

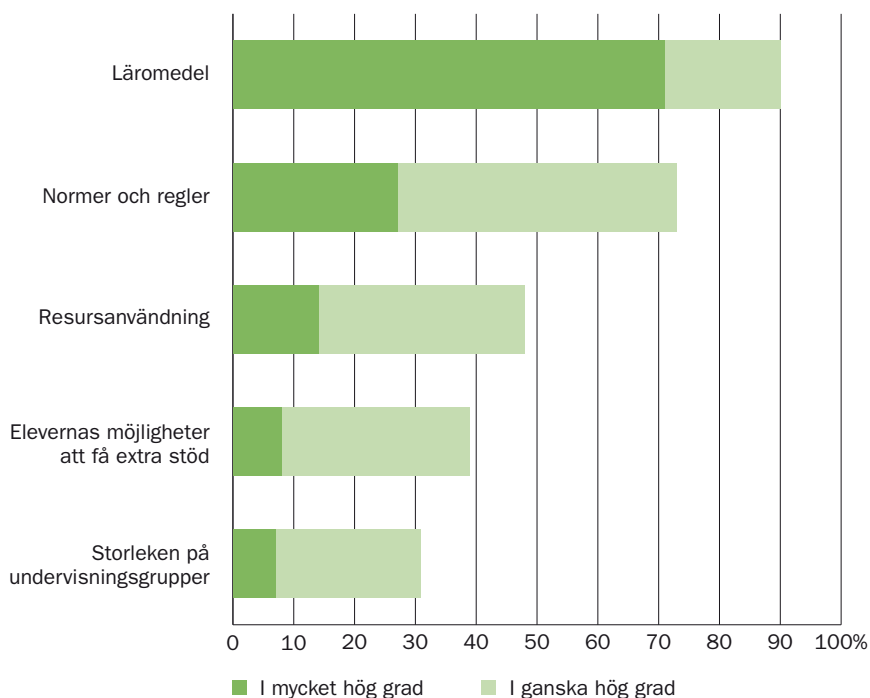
Lärarnas inflytande

Lärarna har besvarat ett flertal frågor om hur delaktiga de är i beslut som fattas hos utbildningsanordnaren. Det handlar bl.a. om beslut om vilka läromedel som används, regler och normer i verksamheten samt elevernas möjlighet att få extra stöd.

Få kan påverka storleken på undervisningsgrupperna

Det finns stora skillnader i delaktighet från lärarnas sida beroende på beslutsområde. Störst inflytande upplever lärarna att de har när det gäller beslut om vilka läromedel som ska användas. Sju av tio lärare upplever att de i mycket hög grad är delaktiga i beslut om läromedel och två av tio att de i ganska hög grad är delaktiga. Även när det gäller beslut om normer och regler i verksamheten upplever många lärarna att de har inflytande. Inom andra områden upplever lärarna att de har mindre att säga till om. Mindre än hälften av lärarna anger att de är delaktiga i beslut som rör hur verksamheten använder sina resurser, elevernas möjligheter att få extra stöd och storleken på klasser eller undervisningsgrupper. Framför allt är det många lärare som anser att de inte kan påverka storleken på undervisningsgrupperna. En tredjedel anger att de i mycket liten grad, och en tredjedel att de i ganska liten grad, kan påverka storleken på grupperna.

Diagram 4.1 Lärare som anser att de i mycket eller ganska hög grad får vara delaktiga i beslut om följande. Procent.

Det finns stora likheter mellan hur lärarna i vuxenutbildningen och i ungdomsskolan upplever sina möjligheter att påverka. Frågeformuleringen till lärarna i ungdomsskolan skiljer sig delvis åt från den till lärare inom vuxen-

utbildningen, varför jämförelse bara kan göras översiktligt.²³ En skillnad är att lärarna inom ungdomsskolan i ännu lägre grad än inom vuxenutbildningen verkar uppleva att de har inflytande över storleken på klasser eller undervisningsgrupper. I den senaste attitydundersökningen riktad till ungdomsskolan var det endast en av tio lärare som ansåg att de väldigt eller ganska mycket kunde vara med och bestämma om gruppstorlekar.²⁴ Det kan ställas i relation till att tre av tio lärare inom vuxenutbildningen anser att de i mycket eller ganska hög grad är delaktiga i beslut om detta.

Lärare hos kommunala anordnare mer delaktiga i vissa beslut

Lärare hos kommunala utbildningsanordnare upplever något oftare att de är delaktiga i beslut jämfört med lärare hos annan anordnare. Det gäller framför allt delaktighet i beslut om vilka läromedel som ska användas. Totalt anser 95 procent av lärarna hos kommunala anordnare att de i mycket eller ganska hög grad har inflytande när det gäller läromedel, jämfört med 75 procent av lärarna hos annan anordnare. Även i flera av de övriga delfrågorna om inflytande finns skillnader beroende på vilken typ av utbildningsanordnare läraren arbetar hos.

Tabell 4.2 Lärare som anser att de i mycket eller ganska hög grad är delaktiga i beslut om följande, fördelat på anordnartyp. Procent.

	Kommunal anordnare	Annan anordnare
Läromedel	95	75
Normer och regler	76	63
Resursanvändning	50	39
Elevernas möjlighet att få extra stöd	39	41
Storleken på undervisningsgrupper	34	24

23 I Skolverkets attitydundersökning till ungdomsskolan är frågeformuleringen: "Hur mycket kan du som lärare vara med och bestämma om följande?" Svarsalternativen är väldigt mycket, ganska mycket, varken mycket eller lite, ganska lite, mycket lite och vet inte. De olika områdena för inflytande är i stort sett desamma som i attitydundersökningen till vuxenutbildningen.

24 Skolverket (2013) *Attityder till skolan 2012*. Kommande rapport.

5

Sociala relationer

5. Sociala relationer

Enligt läroplanen ska vuxenutbildningen främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. I skollagen och diskrimineringslagen framgår att ingen elev inom vuxenutbildningen ska utsättas för kränkande behandling eller diskriminering.

Eleverna om bemötande

De flesta elever bemöts respektfullt av sina lärare

De flesta elever inom vuxenutbildningen trivs bra med sina lärare och majoriteten upplever att lärarna bemöter dem med respekt. Inom sfi är det drygt åtta av tio som upplever att de alltid eller nästan alltid blir bemötta med respekt. Eleverna i komvux på gymnasial nivå anger i lägre utsträckning än övriga elevgrupper att de alltid eller nästan alltid blir respektfullt bemötta av sina lärare. 7 procent av eleverna på gymnasial nivå anger att de sällan eller aldrig blir bemötta med respekt av sina lärare. Äldre elever inom komvux på både grundläggande och gymnasial nivå upplever något oftare än yngre elever att de alltid blir bemötta med respekt.

Tabell 5.1 Eleverna om hur ofta de känner sig bemötta med respekt av lärare. Procent.

	Alltid eller nästan alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig eller nästan aldrig	Vet inte
Sfi	82	12	4	1	1	1
Komvux på grundl. nivå	76	18	4	1	1	1
Komvux på gymn. nivå	60	23	5	2	5	6

Eleverna bemöter inte alltid varandra med respekt

Precis som med frågorna om trivsel tenderar relationer elever emellan att vara något sämre än relationen mellan elev och lärare. Även om majoriteten av eleverna upplever att de blir bemötta med respekt av andra elever är det en lägre andel jämfört med andelen som upplever att de blir bemötta med respekt av lärare. I sfi anger drygt sex av tio att de alltid eller nästan alltid blir bemötta med respekt av andra elever. Samtidigt anger över en av tio att andra elever bara ibland, sällan eller aldrig bemöter dem med respekt.

Tabell 5.2 Eleverna om hur ofta de känner sig bemötta med respekt av andra elever. Procent.

	Alltid eller nästan alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig eller nästan aldrig	Vet inte
Sfi	63	23	10	1	1	2
Komvux på grundl. nivå	55	28	11	1	1	3
Komvux på gymn. nivå*	53	28	7	3	3	6

*Elever som enbart studerar på distans har exkluderats från denna tabell då över hälften svarade vet inte på frågan om andra elever bemöter dem med respekt.

Lärarna har en mer positiv bild av hur eleverna bemöter varandra. Nästan samtliga lärare svarar att eleverna i mycket eller ganska hög grad bemöter varandra med respekt. Lärare som undervisar i teoretiska kurser på gymnasial nivå inom komvux anger oftare än andra lärargrupper att detta stämmer i mycket hög grad – av dessa lärare är det nästan hälften som svarar att eleverna i mycket hög grad bemöter varandra med respekt.

Närmare en av tio elever på gymnasial nivå känner sig ofta orättvist behandlad

Elever inom komvux på gymnasial nivå har besvarat en fråga om hur ofta de känner sig orättvist behandlade av lärare eller annan personal. Sex av tio elever på gymnasial nivå upplever att de aldrig eller nästan aldrig blir orättvist behandlade. Samtidigt är det närmare en av tio som upplever att de alltid eller ofta blir orättvist behandlade av sina lärare eller av annan personal hos utbildningsanordnaren.

Tabell 5.3 Elever inom komvux på gymnasial nivå om hur ofta de känner sig orättvist behandlade av lärare eller annan personal. Procent.

	Alltid eller nästan alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig eller nästan aldrig	Vet inte
Komvux på gymn. nivå	5	3	9	15	61	6

Lärarna om bemötande

Lärarna upplever oftast att de bemöts med respekt

Lärarna upplever oftast att de själva blir bemötta med respekt av elever och kollegor. I princip samtliga lärare upplever att de bemöts med respekt av eleverna. Sju av tio svarar att det stämmer i mycket hög grad. Lärare med kortare yrkeserfarenhet svarar något oftare att det stämmer i ganska snarare än i mycket hög grad. Också när det gäller kollegor upplever de flesta lärare att de bemöts med respekt. Närmare två tredjedelar svarar att det stämmer i mycket hög grad och en tredjedel att det stämmer i ganska hög grad. Några procent av lärarna upplever dock att de i ganska eller mycket låg grad blir bemötta med respekt av sina kollegor.

Under det senaste året har 4 procent utsatts för våld eller hot av elever. Sammantaget har 6 procent av lärarna under det senaste året utsatts för våld eller hot på sin arbetsplats, av elever, lärare eller annan person. Det är 4 procent av lärarna som anger att elever har utsatt dem för detta. Lärare hos annan anordnare anger i något högre utsträckning än lärare hos kommunala anordnare att elever har utsatt dem för våld eller hot. Det är också något vanligare att lärare med kortare yrkeserfarenhet känt sig utsatta under det senaste året jämfört med lärare med längre yrkeserfarenhet. I vuxenutbildningen är det mer ovanligt än inom ungdomsskolan att eleverna utsätter lärarna för våld eller hot. Hela 16 procent av lärarna inom ungdomsskolan uppger att de har utsatts för våld eller hot av elever under det senaste året.²⁵

Arbetet med att motverka kränkande behandling

I skollagen slås det fast att var och en som verkar inom vuxenutbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Huvudmannen ansvarar för att det inom varje verksamhet finns ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever och att det upprättas en plan över åtgärder som ska vidtas.

Drygt två av tio lärare anser att arbete mot kränkande behandling sker i liten grad

Drygt sju av tio lärare anser att verksamheten där de arbetar i mycket eller ganska hög grad arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling. Samtidigt är det drygt två av tio som anser att detta sker i ganska eller mycket liten grad.

25 Skolverket (2013) *Attityder till skolan 2012*. Kommande rapport.

Tabell 5.4 Lärarna om i vilken grad verksamheten arbetar aktivt för att motverka mobbning och annan kränkande behandling. Procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet inte
Samtliga lärare	30	41	17	4	8

Lärarna inom vuxenutbildningen har över lag en god tilltro till sin egen förmåga att arbeta med frågor om kränkande behandling. Åtta av tio lärare anser att de själva i mycket eller ganska hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens för att aktivt motverka mobbning och annan kränkande behandling. Tre av tio svarar att de i mycket hög grad har tillräcklig kompetens.

Jämfört med lärarna inom ungdomsskolan är det en lägre andel av lärarna inom vuxenutbildningen som anser att verksamheten arbetar aktivt för att motverka kränkande behandling, framför allt jämfört med lärarna i grundskolan. Det är samtidigt en något högre andel av lärarna inom vuxenutbildningen jämfört med inom ungdomsskolan som upplever att de själva i mycket hög grad har tillräcklig kunskap och kompetens för att arbeta med detta.

6

Stress

6. Stress

I attitydundersökningen ställer Skolverket en fråga om hur ofta eleverna inom vuxenutbildningen känner sig stressade i sina studier. Vi frågar även lärare hur ofta de känner stress i sitt arbete och i så fall vad som ger upphov till stressen.

Eleverna om stress

Fyra av tio på gymnasial nivå känner sig alltid eller ofta stressade

Elever inom komvux på gymnasial nivå känner sig oftare än övriga elevgrupper stressade i sina studier. Fyra av tio anger att de alltid eller ofta känner sig stressade. Inom komvux på grundläggande nivå och inom sfi är det mindre än tre av tio som alltid eller ofta känner stress över sina studier.

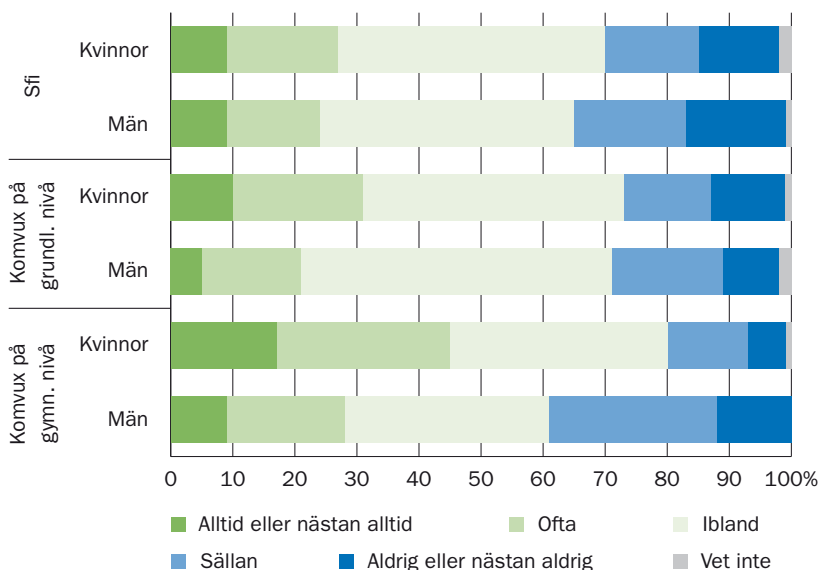
Tabell 6.1 Eleverna om hur ofta de känner sig stressade i sina studier. Procent.

	Alltid/ nästan alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig/ nästan aldrig	Vet inte
Sfi	9	17	42	16	14	2
Komvux på grundl. nivå	8	19	45	16	11	1
Komvux på gymn. nivå	14	25	34	18	8	1

Kvinnor inom komvux mer stressade än män

Allmänt finns det få skillnader mellan kvinnors och mäns attityder i undersökningen. När det gäller stress finns dock en tydlig skillnad framför allt inom komvux på gymnasial nivå, där kvinnorna oftare än män känner stress i sina studier. Det är 45 procent av kvinnorna jämfört med 28 procent av männen på gymnasial nivå som alltid eller ofta känner sig stressade. Inom komvux på grundläggande nivå är skillnaderna mellan kvinnor och män mindre och i sfi är kvinnor och män stressade i ungefär samma utsträckning.

Diagram 6.1 Eleverna om hur ofta de känner sig stressade i sina studier, fördelat på kön. Procent.

Det finns även viss skillnad i upplevd stress beroende på elevens tidigare utbildning. Både inom sfi och inom komvux är det en lägre andel elever med lång tidigare utbildning som känner sig stressade. Inom komvux på gymnasial nivå är det fyra av tio med eftergymnasial utbildning som anger att de sällan eller aldrig känner sig stressade, jämfört med drygt två av tio elever med för-gymnasial eller gymnasial utbildning.

Trots att frågan avser stress i samband med studier kan svaret sannolikt även påverkas av individens livssituation i övrigt. Det visar sig att elever inom komvux på gymnasial nivå som alltid eller ofta känner sig stressade i högre utsträckning anger att deras studier påverkas negativt av faktorer såsom familjesituation och arbete vid sidan av studierna, jämfört med de som sällan eller aldrig känner sig stressade. Det är även vanligare att elever som alltid känner sig stressade anger att bristande motivation påverkar deras studier negativt.²⁶

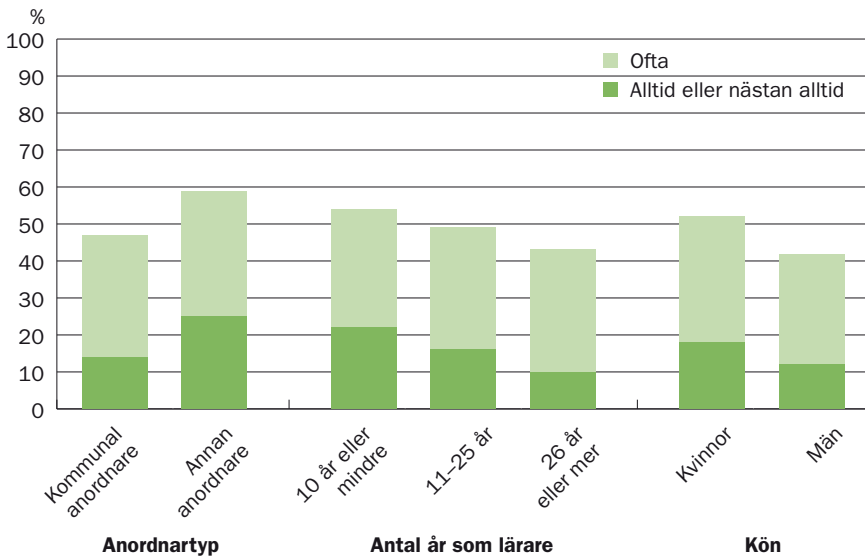
²⁶ Frågan om faktorer som påverkar studierna negativt har enbart ställts till elever inom komvux på gymnasial nivå. Se kapitel 2 för en utförligare beskrivning av svaren på denna fråga.

Lärarna om stress

Hälften av lärarna är ofta stressade

Hälften av lärarna känner sig alltid eller ofta stressade i sitt arbete och endast drygt en av tio anger att de sällan eller aldrig känner sig stressade. Det finns vissa skillnader i upplevd stress hos lärarna beroende på anordnartyp, yrkeserfarenhet och kön. Lärare hos annan anordnare anger oftare än lärare hos kommunala anordnare att de alltid eller nästan alltid känner sig stressade. På samma sätt anger lärare med kort yrkeserfarenhet oftare än lärare med lång yrkeserfarenhet att de känner sig stressade. Kvinnor känner sig något oftare än män alltid eller nästan alltid stressade.

Diagram 6.2 Lärare som alltid eller ofta känner sig stressade i sitt arbete, fördelat på anordnartyp, antal år som lärare och kön. Procent.

Administrativt arbete stressar många lärare

I de fall läraren känner sig stressad i sitt arbete har han eller hon fått ange av vilket eller vilka skäl. Främst känner lärarna stress på grund av administrativt arbete, vilket drygt sex av tio uppger som en orsak till stress. Omkring hälften känner sig stressade på grund av att många elever behöver extra hjälp och stöd,

att det finns för lite tid till att planera undervisningen samt att det sker en kontinuerlig antagning av elever. Två av tio lärare anger för lite tid mellan undervisningspassen som en orsak till stress i arbetet.

Tabell 6.2 Lärare som känner sig stressade av följande anledningar. Procent.

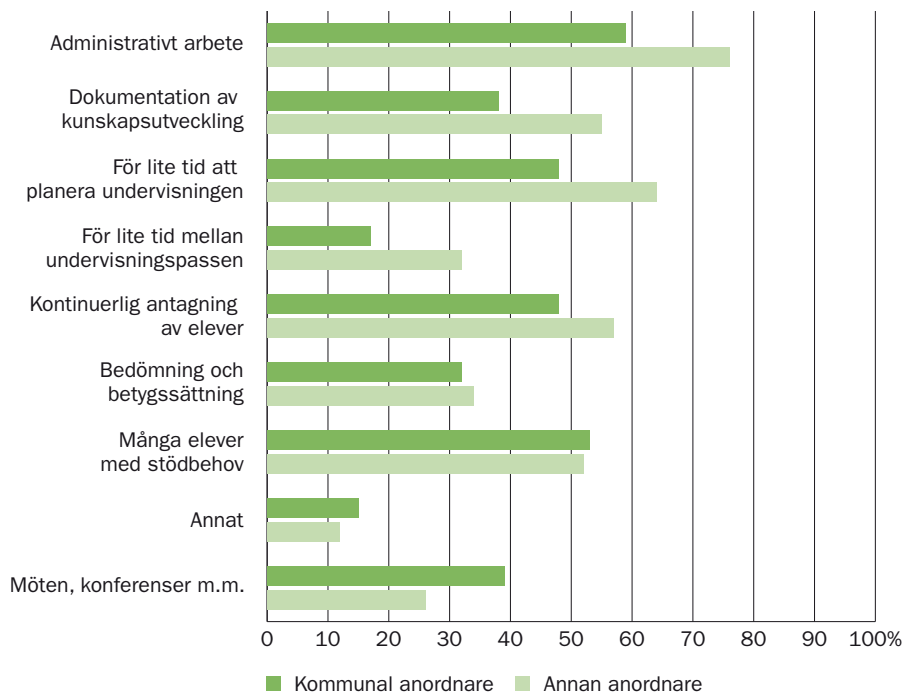
Administrativt arbete	63
Många elever behöver extra hjälp och stöd	53
För lite tid att planera undervisningen	51
Kontinuerlig antagning av elever	50
Dokumentation av elevernas kunskapsutveckling	42
Möten, konferenser och planeringsdagar	36
Bedömning och betygssättning	32
För lite tid mellan undervisningspassen	20
Annat	14

Drygt en av tio lärare nämner ett annat skäl till stress än de listade svarsalternativen. Skäl som nämns är bl.a. en hög arbetsbelastning, en dålig skolledning och undervisningsgrupper med för många elever eller med elever med blandade kunskapsnivåer. Andra nämner skäl såsom omorganiseringar och förändringar i arbetsvillkoren.

Lärare hos annan anordnare mer stressade över administration

Förutom att lärare hos annan anordnare oftare upplever att de är stressade anger de också över lag fler anledningar till stress jämfört med lärare hos kommunala anordnare. Framför allt är det fler som anger att de är stressade på grund av administrativt arbete, dokumentation av elevernas kunskapsutveckling, för lite tid att planera undervisningen och för lite tid mellan undervisningspassen. En anledning till stress som däremot fler lärare hos kommunala anordnare nämner är möten m.m.

Diagram 6.3 Lärare som känner sig stressade av följande anledningar, fördelat på anordnartyp. Procent.

Andra skillnader när det gäller anledningar till stress i arbetet är att lärare med lång yrkeserfarenhet mindre ofta än lärare med kort yrkeserfarenhet anger att för lite tid att planera undervisningen är en orsak till stress.

7

**Lärarna om
sitt arbete**

7. Lärarna om sitt arbete

Detta kapitel handlar om hur lärarna upplever trivseln på arbetsplatsen och vilka förutsättningar som finns för att kunna göra ett bra jobb. Upplever lärarna exempelvis att de har tillgång till bra undervisningsmaterial eller att utbildningsanordnaren ger dem förutsättningar att ge eleverna goda kunskaper? En annan aspekt som berörs är vilken kompetens lärarna upplever att de har, t.ex. när det gäller att förmedla ämneskunskaper.

Trivseln i arbetet

Lärarna har svarat på frågor om hur de trivs hos utbildningsanordnaren där de är anställda samt med elever, kollegor och skolledning.

Lärarna trivs bra med elever och kollegor

I stort sett samtliga lärare i undersökningen trivs bra med eleverna och så många som tre av fyra uppger att de trivs mycket bra. Trivseln med kollegorna på arbetsplatsen är även den hög – något fler än nio av tio lärare uppger att de trivs mycket eller ganska bra med sina kollegor.

Tabell 7.1 Lärarna om hur de trivs med följande. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Eleverna	75	22	2	1
Kollegorna	60	32	7	1	0	0
Skolledningen	27	38	16	11	8	1
Utbildningsanordnaren	34	41	13	7	4	1

Två av tio trivs dåligt med skolledningen

När det gäller trivseln hos utbildningsanordnaren där de arbetar och med skolledningen är det betydligt färre som uppger att de trivs mycket bra än vad som är fallet gentemot kollegor och elever. Två av tio lärare uppger dessutom att de trivs dåligt med skolledningen.

Orsakerna till att lärare inte trivs med skolledningen kan vara många och skilja sig åt mellan olika arbetsplatser. Vi har dock inte mer ingående frågat lärarna om anledningen till att de inte trivs, vare sig med skolledning, kollegor eller elever. Lärarna har dock svarat på om skolledningen är öppen för kritiska synpunkter samt om de kan kritisera förhållanden i verksamheten utan att själva drabbas. En tredjedel av lärarna uppger att skolledningen i ganska eller

mycket liten grad är öppen för kritiska synpunkter och nästan tre av tio uppger att de i ganska eller mycket liten grad kan kritisera verksamheten utan att det drabbar dem själva.

Lärarna om situationen under lektionstid

Den höga trivseln med eleverna avspeglas också i att lärarna tycker att de flesta lektioner har en trevlig och positiv stämning samt att det i de flesta fall råder arbetsro. När det gäller arbetsron på lektionerna finns det skillnader beroende på vad lärarna undervisar i. Lärare i teoretiska kurser inom komvux på gymnasial nivå tycker i högre utsträckning att alla lektioner har arbetsro jämfört med lärare som undervisar i yrkeskurser, inom sfi eller i komvux på grundläggande nivå. Även lärare hos kommunala anordnare tycker i högre utsträckning än lärare hos annan anordnare att alla lektioner har arbetsro. Det är dock ytterst få lärare som anser att hälften eller endast några få lektioner har arbetsro, oavsett skolform, typ av kurs eller hos vilken typ av anordnare de arbetar.

Tabell 7.2 Lärarna om hur många av deras lektioner som brukar ha följande. Procent.

	Alla	De flesta	Ungefär hälften	Några få	Inga
Lektioner som har arbetsro	42	53	4	1	1
Lektioner som har trevlig och positiv stämning	50	48	1	0	0

För de flesta lärare känns det meningsfullt att gå till jobbet

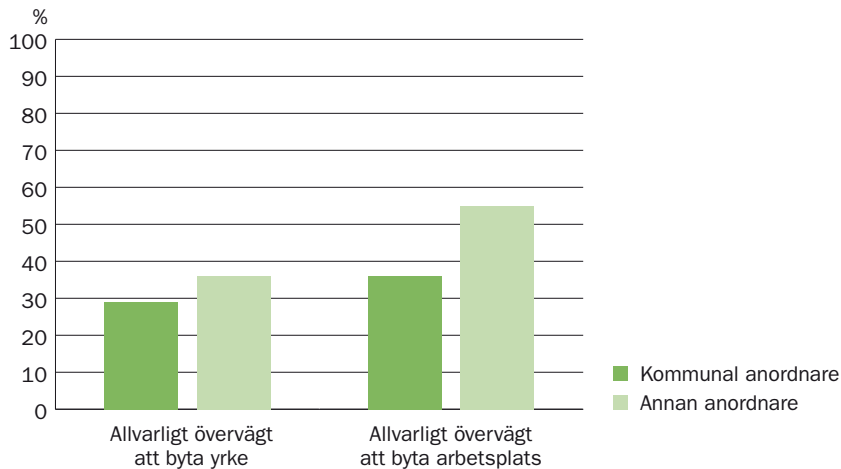
Lärarna har i undersökningen fått svara på hur ofta det känns meningsfullt att gå till jobbet. Närmare två tredjedelar upplever att det alltid eller nästan alltid känns meningsfullt att gå till jobbet och ytterligare nästan tre av tio svarar att det ofta känns meningsfullt. Endast några enstaka procent tycker att det sällan eller aldrig känns meningsfullt. Lärare i komvux och i sfi upplever i lika stor utsträckning att det är meningsfullt att gå till jobbet. Däremot finns det skillnader beroende på vilken typ av anordnare lärarna jobbar hos. Lärare hos kommunala anordnare tycker i något större utsträckning att det alltid eller nästan alltid känns meningsfullt att gå till arbetet jämfört med lärare hos annan anordnare.

Tre av tio lärare har övervägt att byta yrke

Tre av tio lärare i vuxenutbildningen har under det senaste året allvarligt övervägt att byta yrke. Lärare med kortare erfarenhet²⁷ har övervägt att byta yrke i högre utsträckning än lärare med längre erfarenhet. Samtidigt är det färre lärare inom vuxenutbildningen än i ungdomsskolan som allvarligt övervägt att byta yrke. I ungdomsskolan handlar det om varannan lärare.²⁸

Vi har även ställt en fråga om lärarna det senaste året allvarligt övervägt att byta arbetsplats. Sammanlagt är det fyra av tio lärare som svarar att de allvarligt övervägt att byta arbetsplats. Det är vanligare bland lärare med kortare erfarenhet än bland lärare med längre erfarenhet. Det finns också skillnader baserade på typ av utbildningsanordnare. Över hälften av lärarna hos annan anordnare har övervägt att byta arbetsplats jämfört med drygt en tredjedel bland lärare hos kommunala anordnare.

Diagram 7.1 Lärare som allvarligt övervägt att byta yrke eller arbetsplats det senaste året, fördelat på anordnartyp. Procent.

Förutsättningar för yrkesutövningen

Lärarna har tagit ställning till ett flertal frågor om vilka förutsättningar de har för att bedriva undervisning, t.ex. när det gäller tillgången till bra undervisningsmaterial och vilka stödfunktioner som finns på personalsidan. Vi har även frågat om vilka förutsättningar som lärarna tycker att utbildningsanordnaren ger dem för att lyckas med att ge eleverna goda kunskaper och att anpassa utbildningen till varje enskild elevs behov.

27 Med kortare erfarenhet avses lärare som har tio års erfarenhet eller mindre.

28 Skolverket (2013) *Attityder till skolan 2012*. Kommande rapport.

Majoriteten anser att de har tillgång till bra material och lokaler

En klar majoritet av lärarna tycker att de i mycket eller ganska hög grad har tillgång till ändamålsenligt undervisningsmaterial. Var femte lärare tycker dock att undervisningsmaterialet de har att jobba utifrån i viss utsträckning inte håller måttet. Lärare hos kommunala anordnare anser i högre utsträckning att de har tillgång till bra undervisningsmaterial än lärare hos annan anordnare (85 jämfört med 67 procent).

Flertalet lärare i undersökningen anser även att de har tillgång till ändamålsenliga lokaler och teknisk utrustning där de arbetar. Tre fjärdedelar av lärarna uppger att det finns tillgång till teknisk utrustning hos anordnaren som passar verksamheten. I sammanhanget kan noteras att ungefär hälften av lärarna även vill använda datorer mer i undervisningen eller i det övriga arbetet i tjänsten.²⁹ Lärare hos kommunala anordnare anser i högre grad att de har tillgång till ändamålsenlig teknisk utrustning än lärare hos annan anordnare.

Tabell 7.3 Lärarna om i vilken grad de har tillgång till ändamålsenliga undervisningsmaterial, lokaler och teknisk utrustning. Procent.

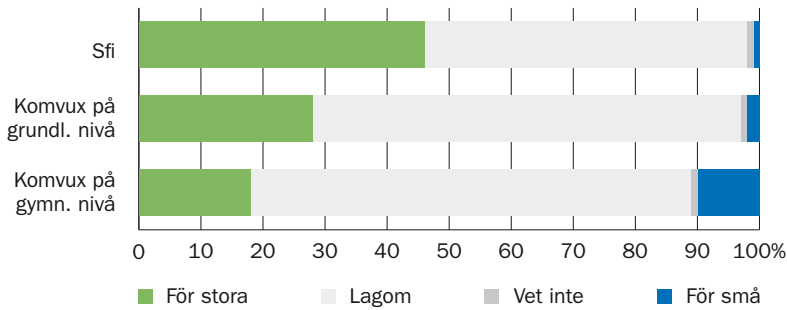
	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet inte
Undervisningsmaterial	29	53	14	4	0
Lokaler	26	54	14	6	..
Teknisk utrustning	26	49	18	6	1

Undervisningsgruppernas storlek och antal lärarledda timmar

Sett till samtliga lärare i vuxenutbildningen tycker en majoritet att undervisningsgrupperna de oftast undervisar i är lagom stora. Det är dock ganska stora skillnader mellan lärare i komvux respektive i sfi i synen på storleken på undervisningsgrupperna. Närmare hälften av lärarna i sfi tycker att undervisningsgrupperna är för stora jämfört med knappt tre av tio på grundläggande nivå i komvux och två av tio på den gymnasiala nivån. Bland lärare som i huvudsak undervisar i teoretiska kurser på gymnasial nivå är det däremot 16 procent som tycker att undervisningsgrupperna är för små, medan det endast är några enstaka procent av lärarna som tycker så i övriga delar av vuxenutbildningen.

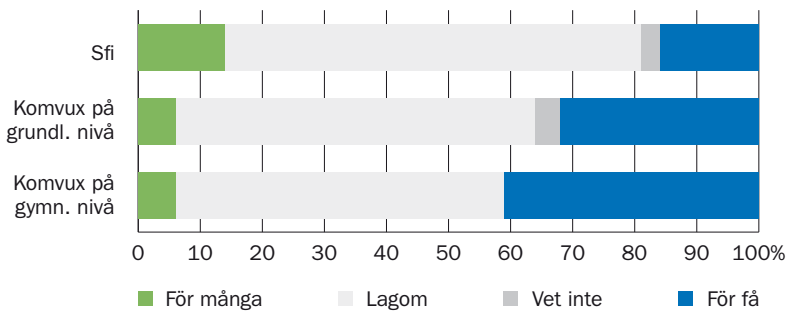
²⁹ För mer om it-kompetens i vuxenutbildningen se Skolverket (2013) *It-användning och it-kompetens i skolan*.

Diagram 7.2 Lärarna om undervisningsgruppernas storlek. Procent.

Lärarna har också fått svara på vad de tycker om antalet lärarledda undervisningstimmar i kurser som de oftast undervisar i. Av samtliga lärare är det tre av tio som anser att antalet lärarledda timmar är för få och en av tio som anser att de är för många. Inom komvux på gymnasial nivå är det många lärare, drygt fyra av tio, som tycker att antalet lärarledda timmar är för få. Framför allt är det lärare som i huvudsak undervisar i teoretiska kurser som anser att det behövs fler lärarledda timmar. Lärarna inom sfi är över lag mer nöjda med antalet lärarledda timmar, vilket kan ses mot bakgrund av att utbildningen inom sfi enligt skollagen ska omfatta minst 15 timmars undervisning i veckan sett i genomsnitt över en fyraveckorsperiod. För komvux är minsta antalet undervisningstimmar per vecka inte reglerat.

Diagram 7.3 Lärarna om antalet lärarledda undervisningstimmar. Procent.

Det finns också skillnader i lärarnas åsikter beroende på om de arbetar hos en kommunal eller annan anordnare. Lärare hos annan anordnare anser mer sällan än lärare hos kommunala anordnare att antalet lärarledda timmar är lagom. I denna grupp är det så många som 20 procent som anser att antalet lärarledda timmar är för många, vilket kan jämföras med 6 procent hos de kommunala anordnarna. Lärare som svarar att det är för många lärarledda undervisningstimmar gör det troligtvis i huvudsak av två skäl. Dels kan det bero på lärarens arbetsbörda, dvs. att de tycker att antalet undervisningstimmar är för många

i förhållande till vad de har tid till. Dels kan det bero på att antalet timmar är fler än vad eleverna behöver för att uppnå målen. När det gäller lärare som svarat att undervisningstimmarna är för få handlar det troligtvis i huvudsak om att eleverna behöver fler lärarledda undervisningstimmar för att klara studierna.

Lärarnas syn på tillgången till personalresurser

Vi har frågat lärarna om hur tillgången till specialpedagoger eller speciallärare, vikarier, studie- och yrkesvägledare samt studiehandledning på modersmålet ser ut hos den utbildningsanordnare där de arbetar.

När det gäller tillgången till specialpedagog eller speciallärare tycker nästan hälften av lärarna att tillgången är ganska eller mycket dålig och sfi-lärare tycker så i högre utsträckning än lärare i komvux. Läget med tillgången till vikarier i verksamheten ser också mindre bra ut. Drygt hälften av lärarna tycker att tillgången på vikarier är ganska eller mycket dålig. Av samtliga lärare uppger något fler än två av tio att utbildningsanordnaren har mycket eller ganska bra tillgång till vikarier. Lärare i sfi tycker i något högre utsträckning än lärare i komvux att tillgången är mycket eller ganska bra.

Till skillnad från läget med speciallärare och vikarier ser det bättre ut med tillgången till studie- och yrkesvägledare. En majoritet av lärarna, drygt sju av tio, tycker att utbildningsanordnaren där de undervisar har mycket eller ganska bra tillgång till vägledare. Lärare hos kommunala anordnare tycker i högre utsträckning än lärare hos annan anordnare att tillgången på vägledare är bra, 74 jämfört med 61 procent.

Tabell 7.4 Lärarna om tillgången till speciallärare, vikarier och vägledare. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Specialpedagog, speciallärare	13	22	15	19	28	4
Vikarier	6	18	18	22	31	5
Studie- och yrkesvägledare	37	35	13	8	5	3

Tillgången till studiehandledning på elevens modersmål skiljer sig ganska mycket åt mellan lärare i komvux och sfi. Framför allt är studiehandledning på modersmålet aktuellt i sfi, men behov av sådan handledning kan även finnas inom komvux och i synnerhet på grundläggande nivå där en stor del av eleverna är utlandsfödda. En stor andel av lärarna i komvux har antingen

svarat att de inte vet eller att det inte är aktuellt med sådan studiehandledning.³⁰ Sammantaget är det dock många lärare i både komvux och sfi som uppger att det är ganska eller mycket dålig tillgång till studiehandledning på modersmålet. I sfi är det mindre än två av tio som tycker att tillgången är mycket eller ganska bra medan motsvarande i komvux är knappt en av tio.

Tabell 7.5 Lärarna om tillgången till studiehandledning på modersmål. Procent.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Sfi	7	10	11	18	47	7
Komvux på grundl. nivå	..	7	15	18	45	14
Komvux på gymn. nivå	2	7	12	15	32	33

Förutsättningarna att lyckas i olika delar av yrkesutövningen

Lärarna har besvarat ett flertal frågor om vilka förutsättningar de tycker att utbildningsanordnaren ger dem för att lyckas med olika delar av undervisningen, t.ex. i att ge eleverna goda kunskaper eller att ge stöd till elever som har svårigheter i sina studier.

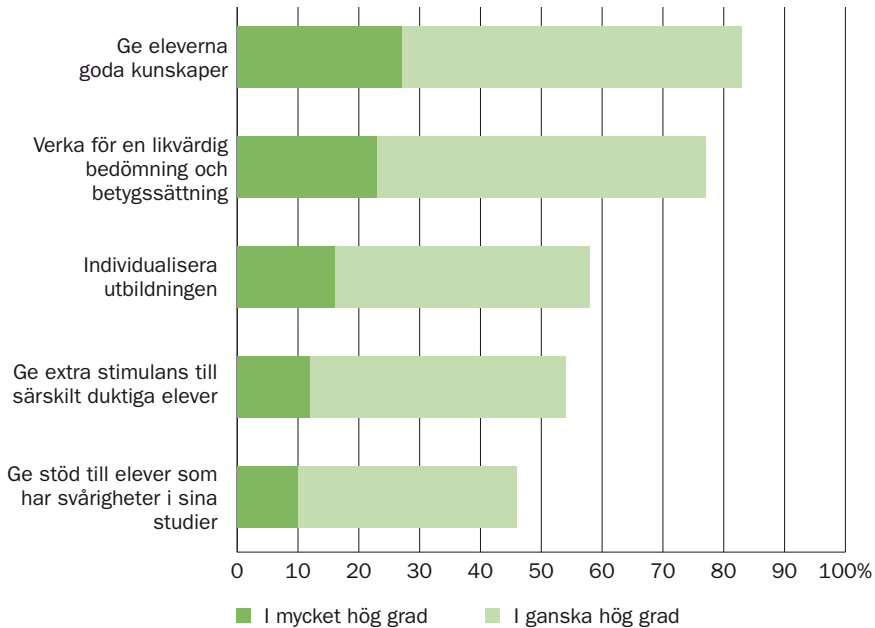
Bäst förutsättningar tycker lärarna att de får för att ge eleverna goda kunskaper samt att verka för en likvärdig bedömning och betygsättning. Fler än åtta av tio bedömer att utbildningsanordnaren där de arbetar ger dem förutsättningar att ge eleverna goda kunskaper. Lärare hos kommunala utbildningsanordnare tycker i något högre grad än lärare hos annan anordnare att de får sådana förutsättningar. När det gäller förutsättningarna att verka för en likvärdig bedömning och betygsättning tycker 77 procent av lärarna att de får detta av sin utbildningsanordnare.

All utbildning som bedrivs inom komvux och sfi ska utgå från den enskilda elevens behov och förutsättningar. Lärarna har därför svarat på en fråga om de från sin utbildningsanordnare tycker sig få förutsättningar för att individualisera utbildningen. Nästan sex av tio lärare tycker att de får sådana förutsättningar i mycket eller ganska hög grad. I linje med detta har lärarna även fått frågor om de tycker sig få förutsättningar att lyckas dels med att ge elever stöd som har svårigheter i sina studier, dels med att ge extra stimulans till särskilt duktiga

30 Lärare som svarat att det inte är aktuellt med studiehandledning på modersmålet uppgår till två av tio i komvux respektive nästan en av tio i sfi. Dessa lärare ingår inte i basen för procentberäkningarna i tabell 7.5.

ga elever. Drygt hälften av lärarna i undersökningen tycker inte att de av utbildningsanordnaren får förutsättningar att ge stöd till elever som behöver det. Lärare i sfi upplever i något högre grad än andra lärare att de inte får sådana förutsättningar. När det gäller att ge stimulans till särskilt duktiga elever tycker lite mer än hälften av lärarna att förutsättningar ges för att lyckas med detta.

Diagram 7.4 Lärarna om i vilken grad de ges förutsättningar att lyckas med följande. Procent.

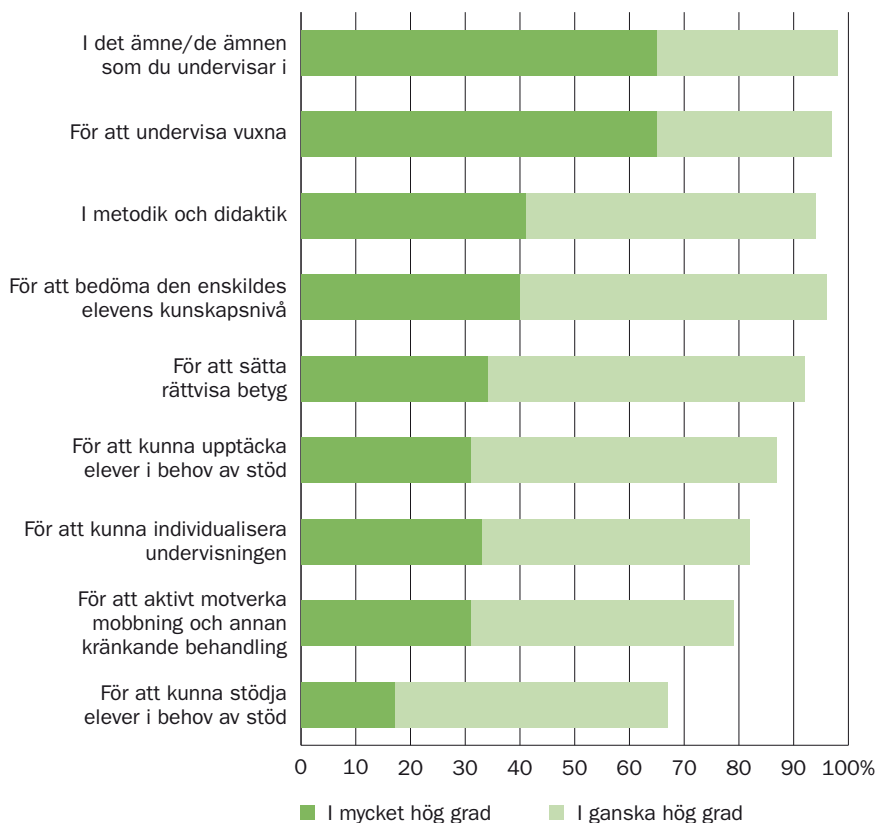
Lärarna om sin kunskap och kompetens

Lärarna har fått svara på frågor om hur de uppfattar sin kunskap och kompetens inom en rad områden kopplade till sin yrkesroll. Vi har bl.a. frågat lärarna om i vilken grad de har tillräcklig kunskap och kompetens i didaktik, i ämnet de undervisar i, i att bedöma elevernas kunskapsnivå samt i att individualisera undervisningen.

Överlag tycker lärarna att de har kunskap och kompetens i mycket eller i ganska hög grad inom de flesta av dessa områden. I stort sett samtliga lärare tycker att de har tillräcklig kunskap och kompetens i de ämnen de undervisar i. Flertalet lärare tycker även att de i hög grad har kompetens i att undervisa vuxna, att sätta rättvisa betyg, att bedöma elevernas kunskapsnivå samt i metodik och didaktik. Åtta av tio lärare tycker att deras kompetens i att individualisera undervisningen är tillräckligt hög och detsamma gäller även kompetensen att

aktivt motverka mobbning och annan kränkande behandling. När det gäller elever i behov av stöd uppger nio av tio lärare att de i mycket eller ganska hög grad har kompetens att upptäcka sådana elever men det är färre, knappt sju av tio, som tycker att de har kompetens att ge eleverna det stöd de behöver.

Diagram 7.5 Lärare som i mycket eller ganska hög grad anser att de har tillräcklig kunskap och kompetens inom följande områden. Procent.

Lärarna har också fått uppge i vilken grad de har kunskap och kompetens i andraspråksinläring och språkutveckling. Frågan är framför allt aktuell inom sfi och komvux på grundläggande nivå där många elever är utlandsfödda. Sett till lärare i sfi och i komvux på grundläggande nivå uppger 97 respektive 86 procent att de har tillräcklig kunskap och kompetens³¹.

³¹ Lärare i komvux på gymnasial nivå har också besvarat frågan om sin kunskap och kompetens i andraspråksinläring och språkutveckling. Vi är dock osäkra på kvaliteten i svaren för denna lärargrupp och har därför valt att inte redovisa uppgifterna i rapporten.

Tabell 7.6 Lärarna om i vilken grad de har kunskap och kompetens i andraspråksinläring/språkutveckling. Procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet inte
Sfi	54	43	3	..	1
Komvux på grundl. nivå	44	42	9	3	..

Det som genomgående har betydelse för hur lärarna svarar på frågorna om sin kunskap och kompetens är vilken erfarenhet de har som lärare. Lärare med kortare erfarenhet svarar i något lägre grad att de har tillräcklig kunskap och kompetens jämfört med lärare med lång erfarenhet. Denna skillnad är särskilt tydlig när det handlar om kunskap och kompetens i metodik och didaktik samt i att undervisa vuxna.

8

**Lärarna om betyg
och bedömning**

8. Lärarna om betyg och bedömning

Eleverna som studerar inom komvux och sfi ska erhålla ett betyg för varje kurs de läst eller få ett intyg med uppgifter om vilka kunskaper de har i ett ämne. Betygsstegen är från och med den 1 juli 2012 desamma för både ungdomsskolan och vuxenutbildningen. Lärarna har i undersökningen fått ett antal frågor om betygsättning och bedömning.

Rättvis betygsättning och bedömning av elevernas kunskapsnivå

Fler än nio av tio lärare anser att de i mycket eller ganska hög grad har kunskap och kompetens för att kunna sätta rättvisa betyg och en i stort sett lika hög andel tycker att de lyckas med detta i praktiken. Även när det handlar om att bedöma de enskilda elevernas kunskapsnivå tycker de flesta lärare att de i mycket eller ganska hög grad har sådan kunskap och kompetens.

Tabell 8.1 Lärarna om i vilken grad de har tillräcklig kunskap och kompetens i betygsättning och bedömning. Procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet inte
Sätta rättvisa betyg	34	58	4	1	2
Bedöma den enskilde elevens kunskapsnivå	40	56	3	0	1

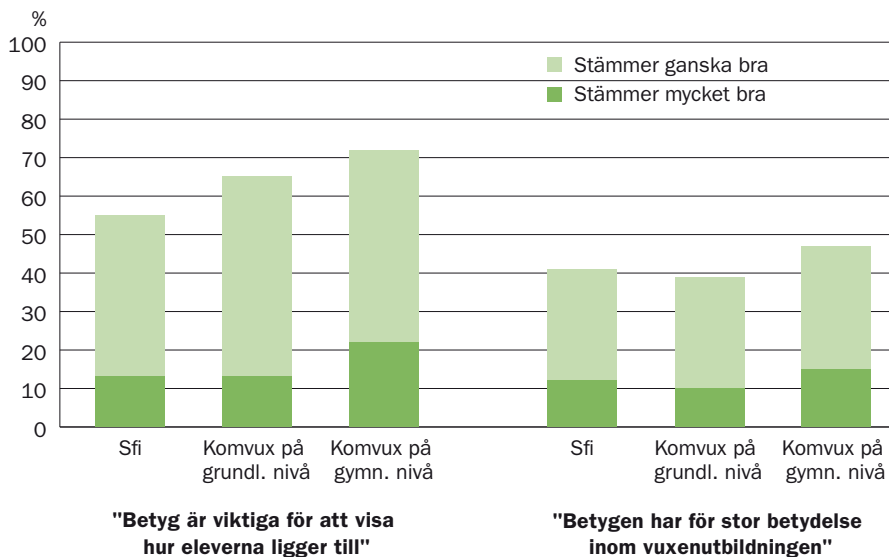
Många lärare tycker dessutom att de i hög grad får förutsättningar från utbildningsanordnaren att verka för en likvärdig bedömning och betygsättning. Nästan åtta av tio lärare tycker att de ges sådana förutsättningar i mycket eller ganska hög grad. Det är också vanligt att lärarna diskuterar bedömning och betygsättning med kollegor på sin arbetsplats. En majoritet av lärarna, sex av tio, gör det ofta och ytterligare nästan tre av tio gör det ibland. Det är dock mindre vanligt att lärare från olika utbildningsanordnare träffas och diskuterar bedömning och betygsättning. Endast några enstaka procent av lärarna uppger att det sker ofta medan knappt tre av tio uppger att det sker ibland.

Lärarnas inställning till betyg

Lärarna har fått ta ställning till två påståenden om betyg i vuxenutbildningen. Två tredjedelar av lärarna tycker att det stämmer mycket eller ganska bra att betyg är viktiga för att visa hur eleverna ligger till. Lärare i komvux på gymnasial nivå håller i större utsträckning med om att betyg är viktiga jämfört med

övriga lärare i undersökningen. Det andra påståendet som lärarna fick ta ställning till är om betygen har för stor betydelse inom vuxenutbildningen. Sett till både lärare i komvux och sfi är det 44 procent som tycker att det stämmer mycket eller ganska bra att betygen har för stor betydelse. Inställningen till betygen är i stora drag densamma hos lärare i vuxenutbildningen som hos lärare i ungdomsskolan.

Diagram 8.1 Lärare som tycker att följande påståenden om betyg stämmer mycket eller ganska bra. Procent.

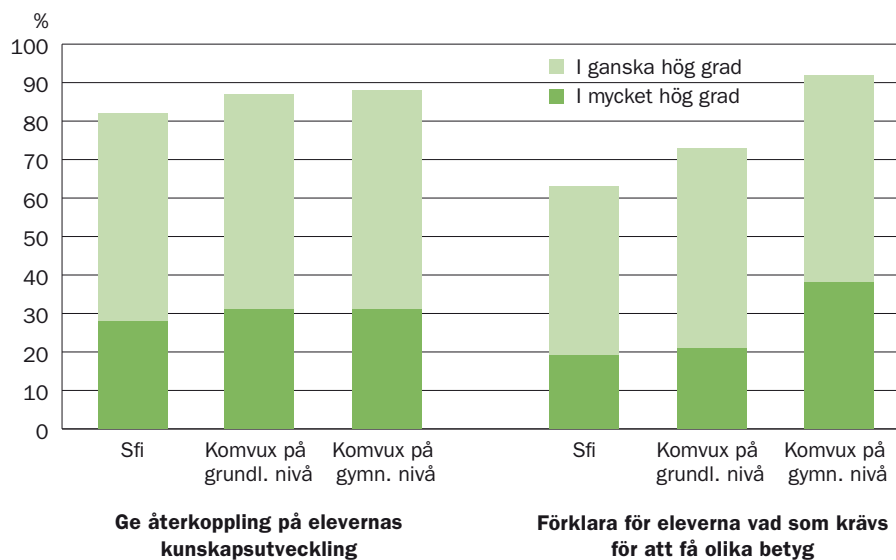
Samtal med eleverna om kunskapsutveckling och betyg

Enligt läroplanen ska läraren fortlöpande ge eleverna återkoppling om studieresultat och utvecklingsbehov i studierna. Vuxenutbildningen har också som mål att eleverna själva ska kunna bedöma sina studieresultat och utvecklingsbehov i förhållande till kraven i utbildningen samt kunna ta ansvar för sitt lärande och sina studieresultat. Eleverna behöver därför känna till vad de ska lära sig enligt kursplanen samt vad som krävs av dem för att få ett visst betyg.

En majoritet av lärarna tycker att de i mycket eller ganska hög grad lyckas ge återkoppling på elevernas kunskapsutveckling. Lärare i komvux och sfi anser i ungefär samma utsträckning att de lyckas ge eleverna återkoppling. När det gäller att förklara för eleverna vad som krävs för att få olika betyg är det större skillnader beroende på om läraren undervisar i sfi, i komvux på grund-

läggande nivå eller i komvux på gymnasial nivå. Drygt nio av tio lärare i komvux på gymnasial nivå tycker att de lyckas förmedla vad som krävs för att få olika betyg i mycket eller ganska hög grad, jämfört med drygt sex av tio i sfi.

Diagram 8.2 Lärare som anser att de i mycket eller i ganska hög grad lyckas med följande. Procent.

9

**Lärarna om
vuxenutbildningen**

9. Lärarna om vuxenutbildningen

Åsikter om vuxenutbildningen

Lärarna i undersökningen har fått ge sin syn på ett flertal påståenden om vuxenutbildningen. Påståendena rör bl.a. synen på de senaste årens reformer i stort, kvaliteten på utbildningen och annan anordnares eventuella bidrag till vuxenutbildningen.

Få lärare anser att kvaliteten i vuxenutbildning är för dålig

Lärarna fick ta ställning till ett påstående om de tycker att kvaliteten i vuxenutbildningen är alltför dålig. Bakgrunden till påståendet är att kvaliteten i vuxenutbildningen ibland ifrågasätts, framför allt gällande sfi. Kritiken handlar då bl.a. om att det tar för lång tid för eleverna att lära sig svenska eller att utbildningen anpassas allt för lite till varje enskild elev. När lärarna får ge sin syn på kvaliteten i vuxenutbildningen är det få som instämmer i påståendet att kvaliteten är dålig. Endast 14 procent av lärarna tycker att det stämmer mycket eller ganska bra att kvaliteten är dålig. Fler lärare hos annan anordnare än kommunala anordnare instämmer i påståendet om att kvaliteten är dålig, 27 jämfört med 10 procent.

Lärarna har också tagit ställning till om eleverna generellt läser för länge i vuxenutbildningen. Sett till samtliga lärare tycker 16 procent att det stämmer mycket eller ganska bra. Var fjärde lärare i sfi tycker att eleverna läser för lång tid, vilket är något fler än bland lärare i komvux.

Tabell 9.1 Lärarna om följande påståenden. Procent.

	Stämmer mycket bra	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Vet inte
"Kvaliteten i vuxenutbildningen är för dålig"	3	11	33	47	7
"Generellt läser eleverna för lång tid inom vuxenutbildningen"	3	13	35	32	16

Nästan hälften av lärarna tycker att reformerna varit alltför omfattande. Vuxenutbildningen har precis som övriga skolväsendet i Sverige genomgått stora förändringar under de senaste åren, t.ex. har nya läro- och kursplaner samt en ny betygskala införts. Lärarna har med anledning av reformerna fått ta

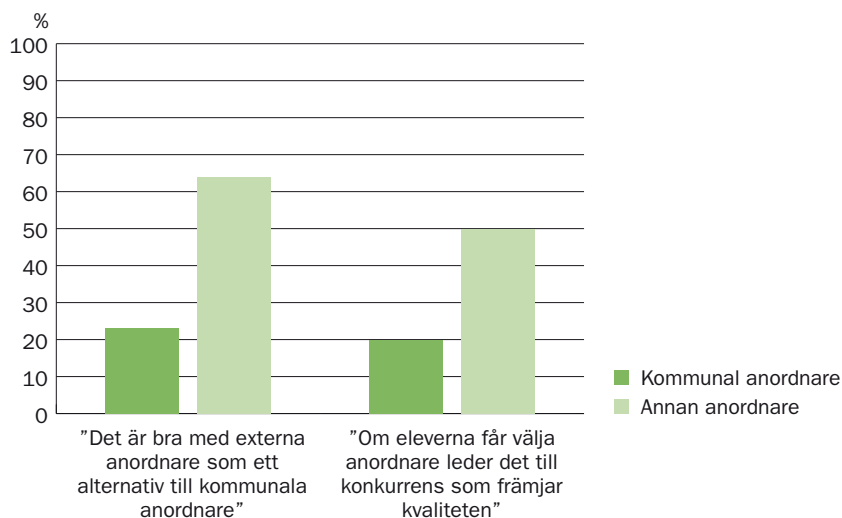
ställning till om det är för mycket nytt och för stora förändringar inom vuxenutbildningen. Nästan hälften av lärarna tycker att det stämmer mycket eller ganska bra.

Lärarnas inställning till annan anordnare

En allt större del av de kommunala huvudmännens utbildningsplatser upphandlas idag jämfört med tidigare. I komvux studerade drygt fyra av tio kursdeltagare hos folkhögskolor, studieförbund eller utbildningsföretag under 2011 och motsvarande för sfi är var tredje elev. Lärarna har tagit ställning till om det är bra med annan anordnare som ett alternativ till kommunala anordnare. Det är stora skillnader i hur lärare svarar beroende på om de jobbar hos en kommunal eller annan anordnare. Bland lärare hos kommunala anordnare är det 23 procent som instämmer i att annan anordnare är bra som alternativ till kommunala anordnare, jämfört med 64 procent bland lärare hos just annan anordnare.

Lärarna har också fått ge sin syn på om elevernas möjlighet att välja anordnare leder till konkurrens som främjar kvaliteten. Även här är det ganska stora skillnader beroende på om lärarna är anställda hos kommunala anordnare eller hos annan anordnare. Var femte lärare hos kommunala anordnare jämfört med hälften av lärarna hos annan anordnare tycker att det stämmer mycket eller ganska bra att elevens möjlighet att välja anordnare leder till konkurrens som främjar kvaliteten.

Diagram 9.1 Lärare som anser att följande påståenden stämmer mycket eller ganska bra, fördelat på anordnartyp. Procent.

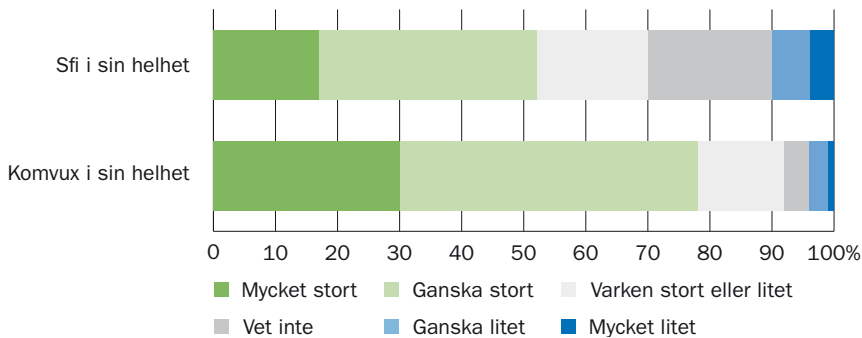
Förtroende för vuxenutbildningen, skolmyndigheter och skolpolitiker

Lärarna har fått ge sin syn på vilket förtroende de har för olika delar av skolväsendet som de antingen arbetar i eller på olika sätt kommer i kontakt med i sin yrkesroll.

Lärarnas förtroende för utbildningen i komvux och sfi

Förtroendet bland lärarna för den utbildning som bedrivs inom komvux och sfi är på det hela taget stort. Nästan åtta av tio lärare uppger att de har mycket eller ganska stort förtroende för komvux i sin helhet. Sett till samtliga lärare i vuxenutbildningen är förtroendet lägre för sfi än för komvux, men det beror framför allt på att lärare i komvux på gymnasial nivå svarat vet ej i hög grad. Förtroendet för sfi i sin helhet är dock relativt högt bland sfi-lärarna och uppgår till 73 procent. Jämfört med lärare i ungdomskolan har lärare i vuxenutbildning ett större förtroende för sin egen skolform.

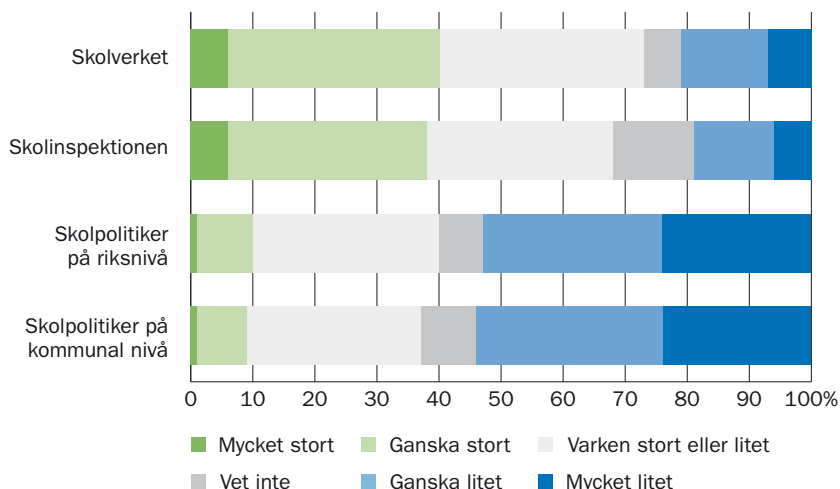
Diagram 9.2 Lärarna om sitt förtroende för komvux och sfi i sin helhet. Procent.

Förtroendet för skolmyndigheterna lägre hos lärare med lång yrkeserfarenhet

Omkring fyra av tio lärare har ett mycket eller ganska stort förtroende för Skolverket och Skolinspektionen. Lärare med lång yrkeserfarenhet har något lägre förtroende för dessa skolmyndigheter än lärare med kortare yrkeserfarenhet. När det gäller förtroendet för Skolverket svarar 24 procent av lärare med 26 år eller mer i erfarenhet inom vuxenutbildningen att de har förtroende jämfört med 44 procent av lärare med högst 10 års erfarenhet. Förtroendet för skolmyndigheterna är i stort sett lika stort bland lärare i vuxenutbildningen som bland lärare i ungdomsskolan.

Diagram 9.3 Lärarna om sitt förtroende för skolmyndigheter och skolpolitiker. Procent.

Mycket lågt förtroende för skolpolitiker

I förhållande till lärarnas förtroende för skolformerna i sin helhet och för skolmyndigheterna är förtroendet för skolpolitiker mer begränsat. Ungefär en av tio lärare har förtroende för skolpolitiker och det skiljer sig inte nämnvärt åt beroende på om det rör sig om skolpolitiker i den egna kommunen eller på riksnivå. Det är dessutom ytterst få lärare som uppger att de har mycket stort förtroende för skolpolitiker men desto fler, nästan var fjärde lärare, som uppger att de har mycket litet förtroende. Även lärare i ungdomsskolan saknar oftast förtroende för skolpolitiker.

10

**Hur lyckas
vuxenutbildningen?**

10. Hur lyckas vuxenutbildningen?

Lärarna har tagit ställning till ett flertal påståenden om hur de lyckas i olika delar av sin yrkesroll. Utgångspunkten för frågorna är de mål och riktlinjer för kunskapsförmedlingen som uttrycks i läroplanen för vuxenutbildningen. Eleverna har fått svara på en fråga om hur mycket de tycker att de lär sig i sina studier.

Lärare och elever om kunskapsförmedlingen

Elever som studerat i vuxenutbildningen ska enligt läroplanen ha tillägnat sig goda kunskaper som kan användas i arbets-, samhälls- och vardagsliv samt för vidare studier. I undersökningen har lärarna tagit ställning till i vilken grad de tycker att de lyckas ge eleverna kunskaper i ämnena de undervisar i. I stort sett samtliga lärare tycker att de i mycket eller i ganska hög grad lyckas ge eleverna kunskap, varav drygt sex av tio tycker att de lyckas med detta i mycket hög grad.

Tabell 10.1 Lärarna om i vilken grad de lyckas ge eleverna kunskap i sina ämnen. Procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska liten grad	I mycket liten grad	Vet inte
Samtliga lärare	61	36	2	..	1

Även eleverna tycker att de lär sig mycket inom vuxenutbildningen. 79 procent av eleverna i sfi och 86 procent i komvux på grundläggande nivå tycker att de lär sig väldigt eller ganska mycket. Endast några få procent anser att de lär sig ganska eller väldigt lite.³² Elevernas svar ligger således i linje med lärarnas uppfattning om hur de lyckas med att ge eleverna ämneskunskaper.

Tabell 10.2 Eleverna om hur mycket de lär sig. Procent.

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller lite	Ganska lite	Väldigt lite/inget alls	Vet inte
Sfi	39	40	14	5	1	1
Komvux på grundl. nivå	33	53	10	2	0	1

32 Frågan ej ställd till elever i komvux på gymnasial nivå.

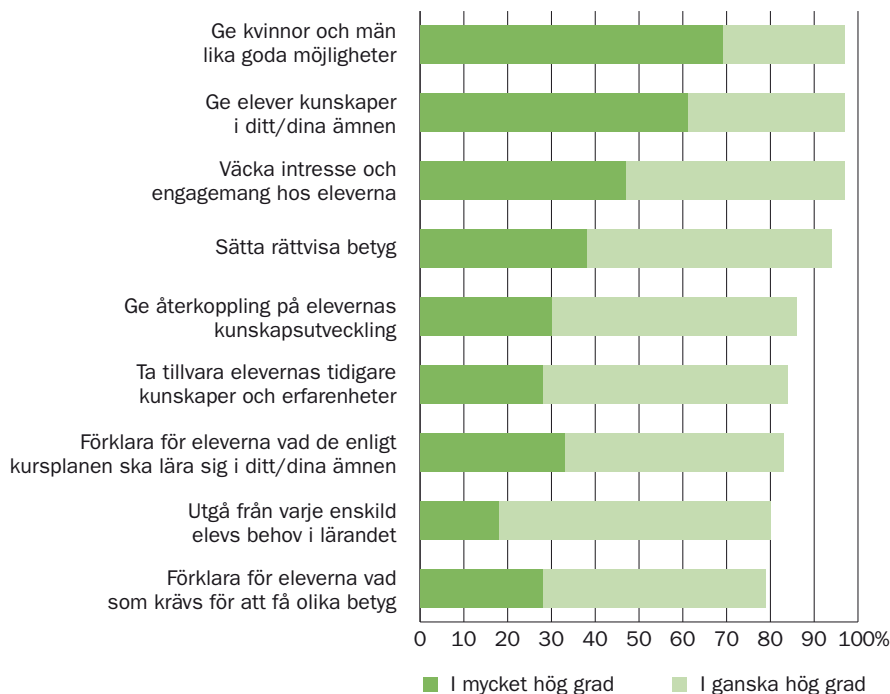
Lärarna anser att de lyckas väcka intresse och engagemang

En av många viktiga förmågor hos en lärare är att kunna väcka elevernas intresse och engagemang för ämnet. I stort sett samtliga lärare tycker att de i mycket eller ganska hög grad lyckas väcka elevernas intresse och engagemang i sin undervisning. Det finns inga skillnader mellan lärare i olika skolformer eller om lärarna undervisar i teoretiska ämnen eller yrkesämnena.

Lärarna anser att de lyckas ge kvinnor och män samma möjligheter

Enligt läroplanen ska läraren se till att undervisningens innehåll och utformning präglas av ett jämställdhetsperspektiv. Skolverket har frågat lärarna om i vilken grad de tycker att de lyckas med att ge kvinnor och män lika möjligheter. Nästan sju av tio lärare tycker att de i mycket hög grad lyckas med detta och ytterligare nästan tre av tio tycker så i ganska hög grad. Ytterst få tycker således att de misslyckas med att ge kvinnor och män lika möjligheter.

Diagram 10.1 Lärare som anser att de i mycket eller ganska hög grad lyckas med följande. Procent.

Lärarna om att se till varje elevs tidigare erfarenheter och behov

Enligt läroplanen ska lärarna anpassa undervisningen utifrån den enskilda elevens behov och erfarenheter. Vi har ställt två frågor till lärarna med syfte att ta reda på i vilken mån de tycker att de lyckas anpassa undervisningen till varje enskild elev.

Den ena frågan handlar om lärarna lyckas ta tillvara elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter. Fler än åtta av tio lärare anser att de i mycket eller ganska hög grad lyckas med detta. Det finns vissa skillnader mellan hur olika lärargrupper anser att de lyckas ta tillvara kunskaper och erfarenheter. Lärare i yrkeskurser anser i högre utsträckning än andra lärare att de i mycket hög grad lyckas med detta.

Den andra frågan handlar om ifall läraren anser sig lyckas utgå från varje enskild elevs behov i lärandet. Även i denna fråga är det en klar majoritet av lärarna, åtta av tio, som tycker att de lyckas i mycket eller ganska hög grad.

Sett till samtliga frågor vi ställt till lärarna om hur de lyckas i olika delar av sin yrkesroll är det dock dessa två områden som lärarna tycker att de lyckas med i minst utsträckning. Framför allt är det färre lärare som tycker att de lyckas i mycket hög grad på dessa områden jämfört med övriga områden vi frågat om.

Avslutande ord

Avslutande ord

Rapporten målar i stora drag upp en positiv bild av vuxenutbildningen. Eleverna trivs över lag bra med sina studier samt är nöjda med sina lärare och med vad de lär sig. Lärarna å sin sida tycker att de lyckas förmedla goda kunskaper till eleverna och ger vuxenutbildningen i sin helhet ett relativt gott betyg.

Samtidigt visar undersökningen att det finns brister när det gäller anpassning efter individers behov. Endast hälften av eleverna tycker att de kan studera i en takt som passar dem. För lärarna handlar det om att de inte tycker sig få de förutsättningar som krävs för att kunna individualisera utbildningen. Framför allt är lärarna kritiska till förutsättningarna att ge stöd till elever som har svårigheter i sina studier. Mot bakgrund av att individanpassning och flexibilitet är kärnvärden inom vuxenutbildningen är det allvarligt att det finns brister inom detta område. Eleverna inom vuxenutbildningen utgör en mycket heterogen grupp med vitt skilda förkunskaper och livssituationer. Det är av största vikt att huvudmännen ytterligare ökar sina ansträngningar för att få till stånd en vuxenutbildning som verkligen utgår från elevernas behov.

Att belysa situationen för elever och lärare via olika enkät- och intervjustudier är en viktig del i den nationella uppföljningen av utbildningen. Rapporten – med de enkäter till elever och lärare som ligger till grund – är den första som på ett samlat sätt låter elever och lärare inom vuxenutbildningen komma till tals. Det är dock viktigt, både nationellt och lokalt, att på olika sätt fortsätta följa upp vuxenutbildningen. Skolverket följer upp vuxenutbildningen genom den officiella statistiken men också genom olika uppföljningar och utvärderingar. På lokal nivå kan huvudmän och utbildningsanordnare bl.a. använda frågeformulären från denna attitydundersökning för att följa upp sin egen verksamhet.

Referenser

Referenser

Prop. 2009/10:1 *Budgetpropositionen för 2010.*

Prop. 2010/11:1 *Budgetpropositionen för 2011.*

Skolverket (2009) *Skolverkets lägesbedömning 2009.* Rapport 337

Skolverket (2010) *Attityder till skolan 2009.* Rapport 344

Skolverket (2011) *Redovisning av uppdrag om förutsättningar för att inkludera vuxenutbildningen i Skolverkets attitydundersökning.*

Skolverket (2013) *Attityder till skolan 2012.* Kommande rapport

Skolverket (2013) *It-användning och it-kompetens i skolan.* Rapport 386

Bilagor

Bilaga 1 Om undersökningens genomförande

I denna bilaga redogörs för metod och genomförande av attitydundersökningen i vuxenutbildningen. I det första avsnittet ges översiktlig information om de fyra undersökningar som ingår. Därefter redogörs för urval, datainsamling och svarsfrekvenser när det gäller respektive målgrupp samt de svårigheter som identifierats gällande enkätfrågorna. Avslutningsvis berörs kort viktning av svaren och användning av konfidensintervall.³³

Övergripande om de olika undersökningar som ingår

De målgrupper som ingår i attitydundersökningen är elever i sfi, elever i komvux på grundläggande nivå, elever i komvux på gymnasial nivå samt lärare i sfi och komvux. Insamling av data har genomförts av Statistiska centralbyrån (SCB) på uppdrag av Skolverket. Datainsamlingen skedde under hösten 2012. Beroende på målgrupp har datainsamling antingen skett genom en klassrumsundersökning eller med hjälp av postenkäter. Se tabell 1 nedan för översiktlig information om undersökningarna.

Tabell 1. Undersökningstyp, urval och svarsfrekvens för respektive målgrupp.

	Typ av undersökning	Antal i urval		Svarsfrekvens	
		Individer	Grupper	Individer	Grupper
Elever					
Sfi	Klassrum	6 066	306	53%	75%
Komvux på grundl. nivå	Klassrum	3 451	166	58%	74%
Komvux på gymn. nivå	Postenkät	2 505	*	36%	*
Lärare	Postenkät	2 500	*	61%	*

* Inget urval av grupper.

³³ Mer detaljerad information om urval, viktning m.m. finns i de tekniska rapporter som presenteras på Skolverkets webbplats. Där finns också tabeller som visar det partiella bortfallet på frågorna.

Elever i sfi

Urval och datainsamling

Urvalet av elever i sfi har genomförts i två steg.³⁴ I ett första steg drogs ett urval om 80 skolenheter från SCB:s skolregister, fördelat på 13 stratum. Dessa skolenheter ombads i september 2012 att lämna in uppgift om antal undervisningsgrupper, vilket 61 enheter gjorde. I ett andra steg drogs ett urval om 306 grupper. Det motsvarar ungefär en fjärdedel av samtliga grupper som SCB fick in uppgifter om. Samtliga 6 066 elever i dessa grupper ingick sedan i urvalet.

Datainsamlingen i sfi genomfördes som en klassrumsundersökning under oktober–december 2012. Enkäterna skickades ut i paket med post till varje grupp i urvalet, tillsammans med ett informationsbrev med instruktioner till läraren. I paketet fanns även ett antal enkäter översatta till arabiska, persiska, thailändska, polska, somaliska och engelska. Vid behov kunde läraren också beställa fler enkäter från SCB. Läraren ombads se till att enkäterna fylldes i av eleverna och sedan skickades tillbaka till SCB.

Det var 75 procent av grupperna som besvarade enkäterna. Sammantaget medverkade 3 198 elever, vilket motsvarar cirka 53 procent av det antal elever som SCB ursprungligen fått in uppgifter om. I vissa fall berodde bortfallet på att kursen hade upphört eller att gruppen inte kunde besvara enkäten på grund av att eleverna var nyanlända och/eller analfabeter. Nästan tre av tio elever besvarade en enkät som var översatt till ett annat språk. Arabiska (10 procent) var det vanligaste, därefter följt av engelska (6 procent), somaliska (5 procent), persiska (3 procent), thailändska (2 procent) och polska (2 procent). Det partiella bortfallet³⁵ var 2–11 procent på de flesta frågor, men varierade stort mellan olika frågor.

Svårigheter med att fylla i enkäten

Det finns indikationer på att enkäten har varit svår att fylla i för vissa elever. I en avslutande fråga till enkäten angav 9 procent av eleverna att frågorna var ganska eller mycket svåra att svara på, samtidigt som 74 procent angav att de var lätta. Elever på kurs A och B bedömde i högre utsträckning att frågorna var svåra jämfört med elever på kurs D. Drygt en tredjedel av samtliga elever upp-

34 I samtliga undersökningar riktade till elever har urvalet genomförts i två steg. Orsaken är att det saknas nationella uppgifter om vilka som för närvarande studerar inom vuxenutbildningen. För att få uppgifter om de som studerar under innevarande halvår behöver skolenheter kontaktas i ett första steg, innan ett urval av elever eller grupper kan dras. För utförligare beskrivning av metodöverväganden se Skolverket (2011) *Redovisning av uppdrag om förutsättningar för att inkludera vuxenutbildningen i Skolverkets attitydundersökning*.

35 Partiellt bortfall innebär att vissa frågor i enkäten inte är besvarade. Det kan bl.a. bero på att en fråga är svår att förstå, att frågan är känslig eller att respondenten glömmer att besvara frågan.

gav att de fått hjälp av någon för att svara på en eller flera frågor. Även bland lärarna var det ett antal som bedömde att enkäten var för svår för deras elever, inte minst för elever på kurs A och B.³⁶ Flera lärare nämnde också att vissa elever hade svårigheter med att veta hur de skulle fylla i enkäten samt att enkäten tog mycket tid i anspråk. Enligt lärarna var det 168 elever som inte besvarade enkäten på grund av språksvårigheter.

Av de enskilda frågorna var det framför allt frågan om takt och tempo som verkar ha varit svår att besvara. 5 procent av eleverna markerade att de inte förstod denna fråga och även vissa lärare bedömde att frågan var svår att förstå. Därutöver uppgav några lärare också att frågor om bemötande, lugn på lektionerna och möjlighet att vara med och bestämma på lektionerna var svåra att förstå för vissa elever. Det största partiella bortfallet fanns på frågan om skäl till att eleven studerade i sfi, 7–21 procent beroende på delfråga. En tänkbar förklaring är att eleven enbart besvarade de delfrågor som var relevanta för hans eller hennes val att studera eller att frågekonstruktionen var svår att förstå.

Elever i komvux

Urval och datainsamling

På samma sätt som i sfi har urvalet i komvux genomförts i två steg. I ett första steg gjordes ett urval av skolenheter från SCB:s skolregister. Totalt drogs ett urval om 100 skolenheter fördelade på 18 stratum. Skolenheterna ombads i september 2012 att lämna in uppgifter om elever i komvux, vilket 79 enheter gjorde. I ett andra steg drogs för komvux på grundläggande nivå ett urval av 157 kurser fördelade på 67 skolenheter. Därtill tillkom 9 grupper, varför det totala antalet kurser/grupper i urvalet totalt uppgick till 166.³⁷ Samtliga 3 451 elever på dessa kurser ingick sedan i undersökningen på grundläggande nivå. För komvux på gymnasial nivå bestod det andra steget i urvalet av att ett antal individer drogs. Totalt omfattade urvalet på gymnasial nivå 2 505 individer.

I likhet med tillvägagångssättet för sfi-elever genomfördes datainsamlingen i komvux på grundläggande nivå som en klassrumsundersökning. Enkäterna skickades ut i paket med post till varje grupp i urvalet. Läraren ombads se till att enkäterna fylldes i av eleverna och att de sedan skickades tillbaka till SCB. Insamlingen pågick oktober–december 2012. Av de 166 grupperna var det 74 procent som medverkade. I vissa fall berodde utebliven medverkan på att kursen hade upphört. Sammantaget var det 1 985 elever som besvarade enkäten, vilket motsvarar cirka 58 procent av samtliga elever som SCB först fått in

36 Lärarna fyllde i ett formulär om hur många elever som fanns i grupperna och hur många som besvarade enkäten. I formuläret fanns även möjlighet att lämna kommentarer om uppkomna frågor från eleverna och om några frågor varit särskilt svåra att besvara.

37 Det berodde bl.a. på att vissa kurser var uppdelade på flera utbildningsanordnare.

uppgifter om. Det partiella bortfallet varierar mellan 0 och 7 procent för de flesta av frågorna.

Inom komvux på gymnasial nivå skickade enkäten ut med post till elevens folkbokföringsadress. Datainsamlingen pågick oktober–december 2012 och sammanlagt skickades tre påminnelser ut till de som inte svarat. Det fanns möjlighet att besvara enkäten via webb, vilket 29 procent av respondenterna använde sig av. Sammantaget besvarades enkäten av 906 elever, vilket motsvarar 36 procent av urvalet. Bortfallet berodde till allra största del på att enkäten inte skickades åter. Enbart några enstaka respondenter meddelade aktivt att de inte ville medverka. Det partiella bortfallet varierar mellan 1 och 3 procent för de flesta av frågorna. Det fanns en viss övertäckning där respondenter som inte tillhörde målgruppen ändå ingick i urvalet. Totalt identifierades knappt 4 procent av urvalet som övertäckning. Det stora svarsbortfallet medför att resultaten bör tolkas med viss försiktighet. Samtidigt stämmer svaren överens med tidigare erfarenheter och med svaren för övriga elevgrupper.

Svårigheter med att fylla i enkäterna

Av eleverna i komvux på grundläggande nivå var det 5 procent som bedömde att enkätfrågorna var ganska eller mycket svåra att svara på. Drygt en femtedel uppgav också att de fick hjälp av någon för att besvara en eller flera frågor. De frågor som flest upplevde som svåra var frågan om takt och tempo samt frågan om antalet elever i undervisningsgrupperna – 6 respektive 5 procent av eleverna angav att de inte förstod dessa frågor. Även flera lärare angav att vissa frågor var svåra att förstå för eleverna, bl.a. frågan om elevens tidigare utbildning. Det var dock bara enstaka elever som enligt lärarna inte besvarade enkäten på grund av språksvårigheter. Liksom i sfi fanns störst partiellt bortfall på frågan om skäl till att studera.

Till elever inom komvux på gymnasial nivå ställdes inga frågor om hur eleverna uppfattat enkätens svårighetsgrad. Det partiella bortfallet på frågorna var relativt lågt (1–3 procent på de flesta av frågorna) vilket kan indikera att eleverna förstod frågorna. Även här fanns ett partiellt bortfall på frågan om skäl till att studera.

Lärare i sfi och komvux

Urval och datainsamling

Vid urvalet till lärarundersökningen inom sfi och komvux användes registret över pedagogisk personal som avsåg 15 oktober 2011. Urvalet stratifierades på

skolform, nivå, kön och antalet år som lärare. Totalt bestod urvalet av 2 500 lärare, varav hälften undervisade inom komvux och hälften inom sfi.

Enkäten skickades ut med post och datainsamlingen pågick oktober–december 2012. Det var även möjligt att besvara enkäten via webb och en fjärdedel av respondenterna använde sig av den möjligheten. Tre påminnelser skickades ut till de som inte svarat. Det var 1 534 personer som besvarade enkäten, vilket motsvarar 61 procent av urvalet. Bortfallet berodde till allra största del på att enkäten inte skickades åter. Enbart några enstaka respondenter meddelade aktivt att de inte ville medverka. Det partiella bortfallet varierar mellan 1 och 2 procent för de flesta av frågorna. Det fanns en viss övertäckning i undersökningen, där respondenter som inte tillhörde målgruppen ändå ingick i urvalet. Totalt identifierades knappt 7 procent av urvalet som övertäckning, framför allt sedan respondenterna själva angett detta via enkätens första fråga. Dessa svar ingår inte i redovisningen.

Om viktning och konfidensintervall

Svaren i undersökningarna har viktats i syfte att kunna redovisa resultat för hela populationen och inte enbart för de svarande. Viktning används för att reducera urvalsfel och bortfallsfel i en undersökning, vilka kan ha en snedvridande effekt på resultatet.³⁸

I de tabeller som presenteras på Skolverkets webbplats anges ett 95-procentigt konfidensintervall till varje andel. Intervallet täcker i genomsnitt det sanna värdet i 95 fall av 100, om andra fel än urvalsfel är försumbara. Konfidensintervall kan användas för att avgöra om skillnader mellan grupper är statistiskt säkerställda och därmed troligen inte beror på slumpen. I de fall konfidensintervallen från två gruppers andelar inte överlappar varandra kan man tala om en statistiskt säkerställd skillnad.³⁹ I de tabeller och diagram som presenteras i rapporten framgår inte konfidensintervallen, däremot kommenteras enbart signifikanta skillnader i texten.

38 Urvalsfel beror på att endast en delmängd av populationen studeras. Bortfallsfel uppkommer om vissa grupper i urvalet svarar i högre grad än andra och gruppernas svarsfördelning skiljer sig åt.

39 T.ex. är skillnaden mellan män och kvinnors svar signifikant om andelen för män är 24 ± 3 och andelen för kvinnor 31 ± 2 , i och med att $24 + 3$ är mindre än $31 - 2$.

